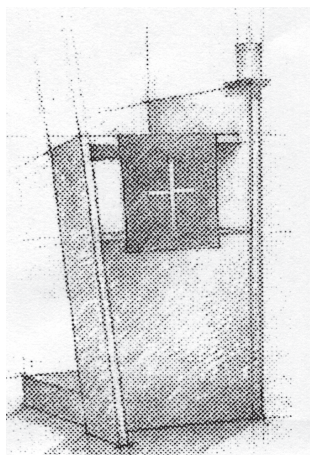

Hét Hárs

A csillaghegy-békásmegyeri evangélikus gyülekezet lapja
V. évfolyam 2. szám 2006. pünkösd – Szentháromság

Papok, lelkészek tán elsőrendű dolga a prédikálás. Vasárnapról vasárnapra igehirdetés hangzik az evangélikus templomok szószékén. Vasárnapról vasárnapra ugyanarról a textusról hangzik az igehirdetés. Az azonban nem magától értetődő, hogy ugyanannak a gyülekezetnek két Luther-kabátos embere egyszerre prédikáljon. 2006. március 12-én az egyházközség lelkésze és tudós presbitere is szószéken állt. Egyikük a békásmegyeri, másikuk a kőszegi evangélikus templomban. Ugyanabban az órában, ugyanarról a textusról szólt az igehirdetés. Hál' Istennek de nem ugyanúgy.

Jézus azután elment onnan, és visszavonult Tírusz és Szidón területére.

És ekkor egy kánaáni asszony, aki arról a környékről jött, így kiáltott: „Uram, Dávid Fia! Könyörülj rajtam! Leányomat kegyetlenül gyötri a gonosz lélek!”

Jézus azonban nem válaszolt neki egy szót sem. Erre odamentek hozzá tanítványai, és kérték: „Bocsásd el, mert utánunk kiáltozik.”

De ő így felelt: „Én nem küldettem máshoz, csak Izráel házának elveszett juhaihoz.”

Az asszony pedig odaérve leborult előtte, és ezt mondta: „Uram, segíts rajtam!”

Jézus erre így válaszolt: „Nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a kutyáknak.”

Az asszony azonban így felelt: „Úgy van, Uram! De hiszen a kutyák is esznek a morzsákból, amelyek uruk asztaláról hullanak.”

Ekkor így szólt hozzá Jézus: „Asszony, nagy a te hited, legyen úgy, amint kívánod!” És meggyógyult a leánya még abban az órában.

(Mt 15,21–28)

A botránkoztatóról...

Kedves testvéreim, számtalanszor felidéztem már ezt a történetet különböző igehirdetések illusztrációjaként, pedig kijelölt textusként ritkán kerül eléink akár ez a Máté szerinti szöveg, akár ennek párhuzamos helye Márk evangéliumából. Különlegessége ennek a zsoldáros és ószövetségi – mondjuk így: prófétai – stílust, érvelést görög nyelven visszaidéző evangéliumi szakasznak, hogy történetként, a maga első, közvetlen jelentésében és példázatként, szimbolikusan is hallható és érthető.

Ha az ember címet akarna adni neki, jó blikkfangosan azt mondhatná: „A hit mindenképp felett”. Vagy: „Csak a hívőké az üdvösség” Én azonban nem gondolom, hogy itt a hitről van szó, sőt. Mielőtt hasonló blikkfangos címetek gyártunk, vegyük a fáradságot, s olvassuk el az előző szakaszt, a 15. fejezet bevezető húsz versét. E szöveg szerint Jézus módszeresen vérig sérti azokat, akikkel kapcsolatba kerül. Ezek ki is mondják, hogy vérig vannak sértve. Írástudók, farizeusok, sőt bizonyos értelemben maguk a tanítványok is. Hiszen nem nagyon értik, hogy mi végre az ő megkülönböztetett pozíciójuk, helyzetük, ha ez az ember, az ő mesterük – bár meggyőződésem szerint ezzel a kifejezéssel is probléma van, tehát mondjuk így egyszerűen: az ő rebbjük – az egész környezetet magára haragítja. Ez a motívum, a botránkoztatás motívuma végigvonnul az egész evangéliumon.

Egy percre vissza kell idéznünk a Márk szerinti verziót. Márk a maga tömör, minden kommentártól tartózkodó fogalmazásában, mintegy magára alkalmazva a könyve által majdhogynem teológiai közhelyé lett messiási titkot, még annyit se mond el a párhuzamos helyen, amennyit Máté annak érdekében, hogy az 1-2. század fordulóján élő őskeresztény gyülekezetek tagjai vagy más, nem keresztény emberek, akiknek kezébe kerül az irat, megértsenek valamit abból a botrányból, amely e sorok mögött húzódik.

Ez a történet nem a hithez kapcsolódik, hanem a botrányhoz. Ez a történet botránkoztató történet. Az egymás után sorjázó történetek mind megbotránkoztatóak. Tudatosan és szándékosan. A mindig kiegyenlített és sima, olajozott, gördülékeny és problémátlan megoldásokra törekvő ember számára a jézusi szó és a szó mögött meghúzódó esemény terhes, szinte elviselhetetlen. Mi a csudának kell Istennek botránkoztatnia? Miért van az, hogy nem angyalok nyelvén, nem simogató mozdulatokkal kíván e világban győzedelmeskedni, hogy nem érzévekkel akarja a világot, amelyet ő teremtett, visszafoglalni önmaga számára? Mi szükség erre a bizarr történetre? Mármint a botránkoztatás történetére.

Nem tudom a választ. Nem tudom, hogy a világ miért botrányos. Nem tudom, mi a szenvedés, az igazságtalanság, a halál fogalmkörével leírható dolgok evilági oka. De valamiképpen, sőt szükségyszerűen még az ember és a világ megváltása is botrányhoz és botránkoztatáshoz kapcsolódik. Még egyszerűbben fogalmazva: ha visszafelé tekintünk, ha Jézus életét és működését passiótörténete, szenvedése és halála felől nézzük, ki kell mondanunk: így kellett szenvednie és meghalnia annak, aki Isten nevében teljhatalommal lépett fel. Teljhatalommal még akkor is, ha mindig elrejtőzött azok elől

a ráfogások elől, amelyek bármilyen e világi hatalommal konnotáltak volna működését.

Ha nem gyülekezetszerető emberek sokasága ülne most itt a padokban, akkor szelíden fel kellett volna állniuk, és ki kellett volna menniük innen, mikor felolvastam ezt a szakaszt. Hát micsoda dolog, hogy én erről a történetről akarok prédikálni? Arról, hogy a mester hogyan sért vérig egy édesanyát, aki nyomorult kínok között szenvedő gyermeke gyógyulásáért jár közben. Nem is egyszerűen vérig sért, hanem lerúg magáról, – ez talán a megfelelő kifejezés. Nem egyszer rúgja le magáról, hanem kétszer is. Ezért kezdtem azzal, hogy talán példatörténettel van dolgunk: az első tanítványok vagy az első tanítványok tanítványai érzékelteni akarták, s ezért vörössel jó vastagon aláhúzták, hogy mindenki jól értse: a mester már csak ilyen. Ha kell, vérig sért embereket. És vajon miért? Mi végre ez az öncélú szórakozás a másik ember kínjával-bajával, szégyenével és szomorúságával? Mi végre ez a cinizmus? A cinikus valami módon mindig kifordítja a világot, az ember személyiségét, a dolgok milyenségét fonákjáról mutatja be. És ebben a fonákásban, valójában azonban színről színre látásban, mindaz, ami elrejtett, amit takargattak, amit kozmetikáztak és átszabtak annak érdekében, hogy a külvilág, a közvélemény valamiképpen jobb képet kapjon róluk, egyszerre lelepleződik és sajátos módon visszataszítóvá lesz. Miközben akár még kacagni is lehet rajtuk.

Ha ezzel a módszerrel él Jézus a hatalomban levővel, ám tegye. A gazdag ifjú orron fricskázása

már kissé nyomasztó. Na de egy szenvedő anyával? Ezt az én gyomrom így nem veszi be. Mondhatnám azt is: egyfajta – nem politikai, hanem világnézeti értelemben vett – liberális, humanista meggyőződés alapján nem veszi be. Miért ezen a nyomorult asszonyon és az ő szenvedő lányán kell nyilvánvalóvá tenni, hogy a világ megválthatatlan? És hiába ássa bele magát az ember a szöveg mélyébe, hogy értelmét megfejtse, a képen nem tud túlelni. Itt valaki valakit megaláz. Ha példázat, akkor is megaláz. A pusztá tény által, hogy példázat tárgyává teszi azt.

Maradjunk azonban annál a lehetőségnél, hogy valóban úgy történt, ahogy megíratott, és közelítsünk a történethez kicsit emberibb módon. Mind a két variáns, a Máté és a Márk írása szerinti egyaránt arról szól, hogy Jézus visszavonul. Mégpedig Tírusz és Szidón vidékére. Hát ez az, amihez bizony már ismerni kell a Szentírást. Mit is tudunk erről a vidékről? Hogy a pogányok Galileája. Samáriaiak lakják, akik se nem zsidók, se nem filiszteusok. Hanem „belgák”. Beszélnek flamandul is, beszélnek franciául is, mind a két vallásból csipegetnek valamit. És mind a franciák, mind a flamandok ütik-vágják őket. Nem jó belgának lenni. Nem jó samáriainak lenni.

Miért éppen erre a vidékre vonul vissza Jézus? Ez fontos kérdés, ebben van ugyanis a rejtély magyarázata. Azért, amiért fáradt üzletemberek, politikusok, művészek egyszer csak fogják magukat, és tanyát vesznek Nógrádban vagy az Őrségben, vagy lemennek Balatonöszödre, a háromszoros dróttal és fallal védett kormányüdülőbe kicsit kikapcsolódni. Tírusz és Szidón vidéke olyan hely, olyan tér, ahol ki lehet kapcsolódni. Azt is tudjuk, hogy Jézus nem szívesen vonult el imádkozni. Alig-alig néhány esetről számol be az írás, amikor ő kivonul. Előfordul azonban, hogy az egész tanítványi sereggel együtt teszi ezt.

És egy ilyen helyzetben találkozunk ezzel az asszonnyal. Félreértés ne essék, ha Jézus kimegy arra a területre, ahol ezek a zsidó férfiak által megvetett, vallásukban lenézett, nyelvükben szalonképtelen páriák léteznek, ne csodálkozzék, hogy önmegalázó gesztusát, önlealacsonyító tettét egy másik ember – aki éppenséggel nő és anya – komolyan veszi. És azt mondja: hát ő jött közénk, ő jött oda hozzánk, ő tette ki magát annak a helyzetnek, amely helyzettel én élek. Ha ez az asszony nem élne ezzel a lehetőséggel, akkor bizony csak magát vádolhatná: hiszen hozzám jött a Messiás, az, aki a lányomat meg tudná gyógyítani, és én nem tettem meg mindent annak érdekében, hogy belekényszerítsem abba, aminek magára vételéről előzetesen, indirekt módon, de mégiscsak ő maga tett tanúbizonyságot. Ez hitelesíti a történetet, ez az egyszerű mondat, a földrajzi hely megnevezése: „Tírusz és Szidón területére”.

De akkor még súlyosabb a kérdés. Ha Jézus kvázi álruhában visszavonul pihenni, ha ő maga provokálja környezetét, és megtörténik az, aminek

meg kell történnie, aminek forgatókönyve eleve adott, akkor mért viselkedik így? A kérdés persze költői. Természetesen nem az asszonynak szól a jézusi szöveg, hanem a tanítványoknak. Az asszony meg az ő beteg gyermeke csak „demonstrációs tárgy”. Hogy írhatnám, öntelt, a maguk messiási öntudatában fuldokló, kiválasztottságuktól elbűvölt tanítványait helyre tegye. Márk azért szűkíti a szöveget, mert ez neki túl erős. Környezete úgyszólván zsidókeresztényekből áll, pontosan tudják, pontosan értik, miről van szó.

De a leányt természetesen meg kell gyógyítani. Annak ellenére, hogy a tanítványok milyenek, hogy a világ milyen, a leányt meg kell gyógyítani. Már nem az az érdekes, hogy Jézus mit akart eredetileg, hogy mit váltott ki, hogy milyen tanítás származik abból, ahogyan viselkedik. Csak az, hogy ennek az asszonynak a hite, akinek mindenkinek ellenére volt bátorsága gyermeke érdekében közbenjárni, ne valljon szégyent. Ez nem happy end, talán éppen annak ellentéte.

Mert a hit Izraelben van, a hit hozzákapcsolódik a Sínaihoz, hozzákapcsolódik Ábrahámhoz és a többiekhez. De ez a hit érvényes Tírusz és Szidón vidékén is. Nincs más hit, amelynek érvénye lenne, mint ennek a hitnek. Akkor is, ha a hordozói alávaló, ócska, gyatra figurák, kivétel nélkül. És ebben a pillanatban ennek sziroföníciai – ahogy Márk evangéliuma fogalmaz – vagy kánaáni asszonynak – ahogy Máté – a pusztá léte válik hitbizonyítékká. Bizony, Isten van. Mert ha Isten csak egy nép, csak egy felekezet, csak egy osztály, csak valamely rész istene lenne, az önmagában az ő istenségét szüntetné meg. Ha az Isten a názáreti Jézusé is és a kánaánita asszonyé is, akkor van Isten. Vagy ha tetszik: az az Isten, aki Jézusé és a kánaánita asszonyé is, az a mi Istenünk. Ámen.

Donáth László

Rembrandttól mi sem áll távolabb, mint a retorika bármely formája. A rábeszélő, ékesszóló, barokk gesztusok korában hátat fordít a színpadias hatáskeltésnek. Ebben Pieter Bruegel örököse, még ha stílusa gyökeresen különbözik is évszázaddal korábban élt szellemi elődjétől. Képeikkel mindketten beszélnek, nem szónokolnak.

Krisztus és a kánaáni asszony találkozása, úgy, ahogy Rembrandt két rajzán megjelenik, tegnap, ma, holnap, bármikor megeshet. A csoda itt van, a mindenkori jelenben van, ahhoz, hogy meglássuk, nem kell égre emelni tekintetünket – erre tanít Rembrandt a tanítás póza nélkül, felülmúlhatatlan egyszerűséggel és természetességgel, köznapi létünk felmagasztalásával, csendes megszentelésével.

Tátrai Vilmos

A tanulóról...

Ez a történet több szempontból is meglepő. Először is: Jézus vissza akarja utasítani egy anya segélykérését. Másodszor: ezt etnikai megfontolásból teszi: „*Én nem küldettem más-hoz, csak Izráel házának elveszett juhaihoz*”. Harmadszor: Jézus első álláspontjával szemben („*Nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a kutyáknak*”) az evangélista az asszony pártján áll.

A magyarázókat ez a történet különféle elméletekhez vezette. A kereszténység főáramához tartozó írásmagyarázatokban, az ókortól kezdve a jelen korig, az asszony az igaz hívő alázatosságát példázza. Kész elfogadni a *kutya* megalázó címkéjét, de nem adja fel reményét, és nem hagyja abba esdeklését. *Luther* például azt állította, hogy Jézus meg akarta gyógyítani a gyermeket, de azt akarta, hogy az asszony előbb bizonyítsa állhatatos hitét. Ez az értelmezés egyrészt felmenti Jézust annak az erkölcsi súlya alól, hogy nem segít egy beteg gyereken, másrészt eredeti álláspontjának, az elzárkózásnak a komolyságát csökkenti. A 19. századi írásmagyarázók szintén gyakran próbálták tompítani vagy ki-magyarázni Jézus szavait és szándékait. Ilyen „jórá magyarázás”, hogy Jézus fáradt volt, és el akart rejtőzni, hogy a „*hadd lakjanak először jól a gyermekek*” a nem-zsidók iránti nyitottság kifejezése is lehet, vagy hogy a gyermekek és kutyák képe a „zsidók és pogányok egyesítése Isten háza népében”. Ám az írásmagyarázók egyre inkább egyetértenek abban, hogy e történet értelmezésének magyarázatot kell adnia Jézus kezdeti durva elzárkózására, és arra, hogy az asszony szavai végül meggyőzték, legyőzték Jézust.

A pogány asszony esete valószínűleg abba a sajtós történetípusba tartozik, mikor a mestert ta-

nítják. Közismert példa erre a cinikus filozófus, *Diogenész* esete, akinek egyetlen vagyontárgya a csészéje volt, de ezt is megszegyenülve hajítja el, mikor látja, hogy egy gyermek a kezéből is képes inni. A zsidó vallásos irodalomban sok ilyen történetet találunk az Ótestamentum idejétől kezdve a haszid legendáig. Ezekben a történetekben a tanító, vallási vezető vagy más tekintélyes ember egy olyan szegény, alacsony származású, iskolázatlan ember-től tanul, aki eredetileg hozzá jött segítségért. A szegény látogató sokszor egyszerű dologban kér tanácsot a bölcs embertől, és így mutat rá a bölcs kudarcára egy nagyobb, általánosabb témában, vagy az iskolázatlan ember a nagy rabbi érveit és szavait idézve védi meg magát a hamis vádakkal szemben. Más esetekben az alacsony sorból érkezett látogató öntudatlanul mutat rá egy nagy igazságra, melyet a rabbi azonnal felismer, és így megváltoztatja véleményét. Az Ószövetségben Isten Nátán prófétát küldi Dávidhoz egy ilyen történettel, amely a két szegény emberről szól. *Martin Buber* egy hasonló történetet mond el *Avraham Herschel*, aptai rabbiról. Egy tiszteletben álló asszony látogatta meg, hogy tanácsot kérjen. De amint a rabbi meglátta a nőt, így kiáltott: „Ó, szajha, éppen most vétkezted, és most idejössz hozzám, az én tiszta szobámba?” Az asszony így válaszolt:

„A világ Teremtője irgalmas a bűnösökhöz, nem leplezi le a teremtmények titkait, és azok nem szégyenkeznek, amikor bűnbánattal hozzá fordulnak. De Apta rabbija nem tudja megállni, hogy ne fedje fel azt, amit a világ Teremtője eltakart.”

Attól a naptól kezdve Apta rabbija gyakran mondta: „Eddig senki sem győzött le engem, csak ez az asszony.”

A kánaáni asszony története az evangéliumban olvasható formájában egy ilyen típusú elbeszélés.

A nagy tanítónak, Jézusnak volt egy hibája, de Isten egy kicsi, nincstelen asszonyt küldött hozzá tanítóul, és a tanító, Jézus képes volt megérteni az asszony által felfedett igazságot.

Az első mondat a kutyákról és gyermekekről ugyanabból a hagyományból ered, mint a hegyi beszéd tiltása *Mt 7,6*-ban: „*Ne adjátok oda a kutyáknak azt, ami szent.*” A jelenlegi, most felolvasott szöveg összefüggésében a kánaáni asszony története viszont arról szól, hogy egy asszonynak sikerült meggyőznie Jézust arról, hogy megváltoztassa véleményét,

és a pogányokat is meghívja asztalához. Ennek az elbeszélésnek végleges formájában, az evangélista megfogalmazásában az a mondanivalója, hogy még a jézusi hagyományt is szabad kritikus és kreatív módon újraértelmezni.

Az evangéliumban ez az asszony az egyetlen pozitív női szereplő, aki meg is szólal. A nők, bár sokszor példamutató módon cselekednek, az evangélium szövegében némák. Az evangélium végén azt olvassuk, hogy Jézus feltámadása után a sírhoz látogató asszonyok meghallják húsvét üzenetét, de nem adják tovább senkinek, *mert félnek*. A húsvéti történet azzal a feszültséggel zárul: hogyan válnak ezek a csendes asszonyok elég bátrakká ahhoz, hogy küldetésüket teljesítsék, és megszólaljanak a keresztény közösségben. Ez a feszültség újra felidézi a kánaáni asszony történetét. A pogány nő merészsége a keresztény közösségben mindenki számára jó példával szolgál: fel kell emelnünk hangunkat, szólnunk és cselekednünk kell az igazságtalanság és a kirekesztés ellen. Mindez az evangélium lényegéhez tartozik.

Erre tanít minket a kánaáni asszony példája. De mire tanít az általa legyőzött, meggyőzött tanítói, Jézusé? Jézusé, aki nem szégyellte, hogy egy kívülálló, egy nála alacsonyabb társadalmi presztízsi személy a vitában fölébe kerekedett, aki egyszerre tudott veszíteni, s a vereségből tanulni, aki föladta az elzárkózást, megnyitotta Izráel házának kapuit, aki képes volt komolyan venni egy annyira a társadalom peremére rekedt valakit, aki még a *kutya* címkéjét is megtiszteltetésnek veszi.

A mestert tanítják. Ahogy a zsidó irodalomra, úgy a reformáció röpirataira is jellemző ez a műfaj. Suszterek, vargák, földművesek, sőt asszonyok olvassák ott az egyház tudós férfainak, időnként magának a pápának a fejére az evangélium egyszerű igazságát. „*A kövek kiáltanak*”, ahogy Jézus mondja. „*Csecsemők szája által szereztél dicsőséget*”, figyelmeztet a zsoltáros. A Tírusz vidékén időző Mester meghallja a kövek kiáltását, megérti a csecsemők gügyögését, és fölülbírálja álláspontját. Mi, akik otthonosan mozgunk egyházi kérdésekben, nem keverjük össze nagycsütörtököt áldozócsütörtökkel, a paténát a pátenssel, mindenre van hatásos receptünk, s megfáradva a templom biztonságot jelentő falai között keresünk nyugalmat, lelki felfrissülést, szellemi feltöltekezést, meghalljuk-e még a kívülről jövő, korántsem az ismerős gyülekezeti zsargonban fogalmazott kiáltásokat? Tudunk-e tanulni a tanulatlanoktól? Bírnak-e számunkra jelentéssel a jelentéktelenek szavai, eljut-e a fülünkig a kicsik sottogása, beszédes lesz-e előttünk a némák szótlanúsága?

A kövek kiáltása, a csecsemők gügyögése, a tanulatlanok dadogása, a suszterek bölcselkedése, a vargák bibliamagyarázata lehet ugyan kellemetlen,

érdes, artikulálatlan, de vigasztaló is: annak tudata, hogy ha rühelljük is a prófétaságot vagy épp a tanulást, a figyelmeztető, tanító prófétai szó, az evangélium igazsága mégis hangzik, akár meghalljuk, akár nem. Ez örömhír, evangélium. Lehetünk gyengék vagy önteltek, némák vagy süketek, a kő kő marad, s kiált, a csecsemők szája sem tömhető be tartósan. Ideig-óráig játszhatjuk a mindentudó mestert, elbújhatunk a tanulás elől jól szigetelő falak mögé, nyugodjunk meg, a kövek kiáltásával, a jelentéktelenek beszédes hallgatásával ránk pirítanak, szavatolják, hogy amit most a fülbe sügnak, azt holnap a háztetőkről hirdetik. *Úgy legyen! Amen!*

Csepregi Zoltán

Az Pünköstnek jeles napján

Az Pünköstnek jeles napján,
Szent Lélek Isten küldeték,
Erősíteni sziveket,
Az Apostoloknak.

Mellyet Christus igirt vala,
Akkor a' Tanítványoknak,
Menyországba mikor méne,
Mindenek láttára.

Tüzes-nyelveknek szállása,
Ugy-mint szeleknek zúgása,
Le-szálla az ő fejekre,
Nagy hirtelenséggel.

Bé-telvén a' Szent Lélekkel,
Kezdének szólni nyelvekkel,
Mint ö-nékik a' Szent Lélek,
Ad vala szállani.

Örüllünk azért ö-néki,
Mondván ékes énekeket,
Fel-magasztalván ő Nevét,
örökkön örökké.

Dicsirtessél Atya isten,
Véle meg-váltó Fiú isten,
Szent Lélekkel egyetemben,
Mind örökké, Amen.

*(Kájoni János: Cationale catholicum
című énekeskönyvéből, 1676)*

Savout

A kinyilatkoztatás ünnepe

Ünnepünk másik neve a *hetek ünnepe*, mint-hogy az Egyiptomból történt kivonulás ünnepének második estéjétől 49 nap elmúltával, tehát 7 teljes hét után köszönt be hozzánk, ezért is hívják a Szentírás görög fordításában az 50. nap ünnepének. Ennek görög megfelelőjéből, a *pentekoszté* szóból származik a keresztény ünnepet jelentő magyar *pünkösöd* szó.

Ez az ünnepünk eredetileg egyes friss termékek áldozati bemutatásának szent alkalma volt. Az ünnep másik vonása inkább azután lépett előtérbe, hogy a római seregek elpusztították a második Szentélyt. Ekkor vált tehát a kinyilatkoztatás ünnepévé, minthogy a Színáj hegy ormán ez alkalommal nyilatkoztatta ki Isten a tízparancsolatot, melynek bevezetésében és kezdetén önmagáról szól, utóbb pedig szüleink, s általában embertársaink iránti alapvető magatartásunkkal folytatja. Bátran mondhatjuk, hogy a tízparancsolat túlmegy Izrael vallásán, és az emberi együttélés alapvető kötelezettségeit foglalja egybe.

A zsidó szentírás-magyarázat meglepődik azon, hogy az első ígében a Mindenható nem mint a világ alkotója szól (tehát nem a Teremtés könyvének bevezetésére utalva), hanem azt hangsúlyozza, hogy ő az, aki Izrael népét kivezette Egyiptom fogságából.

A hagyományos zsidó írásmagyarázat ezt az isteni kijelentést azzal okolja meg, hogy ha Isten mint a világ teremtője nyilatkoztatta volna ki magát, ennek a ténynek a megértése az egyszerűbb lelkek előtt sokféle problémát okozhatott volna. Az viszont, hogy ő a rabságból szabadító Isten, az előtt a nemzedék előtt, akiknek a törvényt adta, egyszerűen felfogható és nyilvánvaló volt, hiszen az a nemzedék a maga teljességében része volt a fogság nyomorúságának és a szabadulás ajándékozta örömeinek.

E sorok kedves olvasói minden bizonnyal jól ismerik a tízparancsolatot. Ezért inkább általánosságban szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy itt (sőt nem csak itt, hanem több fontos helyén Mózes öt könyvének), a parancsok nem általánosságban, nem harmadik személyben, hanem második személyben fogalmazódtak meg: „*ne ejtsd ki Isten nevét hiába*”, „*emlékezzél meg a szombat napjáról*”, „*tiszteld apádat és anyádat*”, és így tovább. A parancsolatok tehát személy szerint Neked, az azokat halló vagy olvasó embernek szólnak. A zsidó szentírás-magyarázat szerint ennek a megfogalmazás-

nak az a sajátos és különleges oka, hogy valamenynyien észrevegyük a törvények személyességét.

A hívő ember tehát úgy olvassa ezeket a parancsolatokat, mint amelyek megtartásáért ő maga a felelős. Nem általános elvekről van itt szó, hanem életünk minden napján gyakorolandó magatartásról. Természetesen ebben a vonatkozásban a „*ne ölj*” parancsa nem lehet minden napon problematikus a számunkra, de életünk minden napjára nézve hangsúlyozza az emberi élet szentségét és sérthetetlenségét. Gondoljunk arra, hogy az előbb említett, s általában a tízparancsolatot magába foglaló rövid törvényrendszer milyen fájdalmasan aktuális mind a mai napig. Újságlapok, rádió és televízió híradásai tanúskodnak erről.

A zsidósággal kapcsolatosan sokan szokták hangsúlyozni, hogy a törvény vallása. Valóban, a vallástörvény mind az emberi magatartásra, mind a vallásos szertartásokra nézve szinte átfogja egész életünket. Magatartásunkat a társadalomban vagy

a családban, gyermekeink nevelését tanító törvényekkel szabályozza. Isten akarata szerint Izrael „papi birodalom, szent nép” legyen. A mindennapokra lefordítva ez annyit jelent, hogy a zsidó ember magatartásának élete minden cselekvésében etikusnak és embertársai számára vonzóknak és követendőnek kell lennie. A zsidóság, amint mondani szokták, magára vállalta a „törvények igáját”. Nem önsanyargatásból vagy túlzott önszabályozásból, hanem azért tette, hogy egyéni és közösségi léte méltó módon lehessen az Isten-orca

hordozója. A zsidó tanítás szerint nagy kegyelem, hogy Isten a maga képmására teremtette az embert, és tudtára is adta ezt a rendkívüli szituációt, minthogy ez által mintegy kapcsolatot teremtett önmaga és az ember, illetve az emberiség között. Az Isten-orcát hordozó embernek a Mindenhatóval fennálló lelki kapcsolatát számunkra érthetően és megrendítően fogalmazza meg az i. e. 8. században élt bibliai próféta, Hósea, aki ezt a rendkívüli kapcsolatot jegyességnek nevezi, és a következőképpen hirdeti Izraelnek, de ennek útján mindenkinek, aki a prófétai üzeneteket, kijelentéseket szentnek és személyéhez szólónak vallja: „*eljegyeztelek Téged Magamnak örökre, eljegyeztelek Téged igazságosság és jog által, szeretet és irgalom által. Eljegyeztelek Téged hűség által, hogy megismerjed az Urat*” (Hós 2,21–22). Ez a jegyesség a zsidóság lényege.

Ám mindenki a magáénak vallhatja, ha a prófétai üzenetet elméjébe és szívébe fogadja, s ennek az üzenetnek a megtartásával szenteli meg életét. Izrael hite szerint a vallástörvény, amely végül is az élet megszentelését szolgálja, azért adatott, hogy

annak megtartása által mind erőteljesebb legyen Isten és az ember szövetsége. Hisszük, hogy aki gyenge emberi erővel e szövetség megtartására és az abból fakadó morális kötelességek teljesítésére készen áll, nemcsak maga és családja, hanem embertársának is hasznára és segítségére él e földön.

Schweitzer József

Veni Sancte Spiritus Et mitte coelitus...

JÖj-el Szent Lélek Isten,
s Erezd-reánk tellyesen,
Menyből fényességedet.

Jöj-el árvák gyámola,
Jöj-el szivünk orvosa,
Ozd-ki Egi kincsedet.

O kegyes Vigasztalónk,
Testi lelki táplálónk,
Erezzük bőségedet.

Fáradságban nyugalmunk,
Hévségünkben árnyékunk,
Sirásunkban örömmünk.

Oh dicső Nap, hiveid,
Szivek minden részeit,
Világosítsd, légy velünk.

Nincsen Istenünk-kivül,
Semmi jó Ember körül,
Mert vétkezten-vétkezünk.

Bününk mocskát tisztogasd,
Szárazságunk mosogasd,
Gyógyítsd a' sebhetteket.

Ronts kemény nyakunk agyát,
Lágyíts-meg szivünk fagyát,
s' Térítsd tévelyedteket.

Engedd hü szolgálóidnak,
Kik csak téged ohajtnak,
Hétszeres kegyelmedet.

Add jó-tétünk érdemét,
Bóldogítsd éltünk végét,
Add az örök-életet.

Amen.

*(Kájoni János: Cationale catholicum
című énekeskönyvéből, 1676)*

„Nem hagylak titeket árván...”

Mennybemenetel és pünkösöd valósága az egyház történetében

Ha mennybemenetel és pünkösöd ünnepe kapcsán felébred bennünk az érdeklődés, hogy a feltámadott Jézus Krisztus di-csőséges felemeltetésének és a Szentlélek Isten kiárasztásának eseményeit az elmúlt kétezer év összefüggésében próbáljuk meg értelmezni, rendre ugyanazt a visszatérő mondatot találjuk az egyház-, liturgia- és dogmatörténeti szakirodalomban vagy a rendszeres teológiai munkák pneumatológiai fejezeteiben: a kérdést mindeddig még nem tárták fel teljes mélységében. Egy, a Szentlélek iránt fokozott érdeklődést mutató kor gyermekeiként – mellékesen: minden válságkorszakra jellemző ez a felfokozott figyelem – meg is lephet bennünket az a közöny, amelyet a korábbi korokról ez a mondat sejtet. Ezért az ascensio és a pentékoszté kettős ünnepe nek rövid történeti ismertetése után szükséges néhány kiválasztott egyháztörténeti-teológiai alapirány bemutatása is.

A hetek nyolcada a változó egyházi esztendőben

Témánk jelentőségét kidomborítja a dogmatörténetészek egy megjegyzése, amely szerint feltűnő aránytalanság áll fenn Jézusnak a nagypéntekig tartó földi szolgálata során elmondott, a Szentlélekre vonatkozó szükségzavú, sőt viszonylag csekély kijelentése és a Szentlélek központi tapasztalat-tá, majd kinyilatkoztatássá válása között a húsvét utáni időkben. Valóban arról van szó, hogy az apostolok köre, majd egyháza a nagypénteki dráma után, a húsvéti feltámadás váratlan és példátlan kihívására megváltozott üdvtörténeti látásmóddal válaszol, és küldetését is ennek fényében értelmezi újra. A feltámadott Krisztusnak a Pártfogóra és

Vigasztalóra vonatkozó ígérete is ezt a kettősséget hangsúlyozza: a folytonosságot azzal az elhívással, amelyet Jézustól kaptak a tanítványságra, és a minőségileg megváltozott körülményekre szóló megvilágosítást. Azaz a megdicsőült Krisztus a Lélek által jelen van közöttük és a világban, ugyanakkor a Lélek tanítja meg őket mindenre, ami Krisztus mennybemenetele után szükségessé válik. Küldetésüket ennek fényében elsősorban úgy értelmezik, hogy új Izraelként azt a feladatot kell folytatniuk, amit maga Jézus Krisztus is végzett, ami az öszszegyűjtés szolgálata. Mindezt pedig a Szentlélek erejével és vezetésével végezhetik tovább.

Ebből az összefüggésből válik érthetővé, hogy a mennybemenetel-pünkösöd kettős ünnepe miért éppen húsvéthoz tartozik szervesen az egyházi ünnepkörök lassú formálódása során. Húsvétal köszönt be az az új kezdet, melynek nyomán a Feltámadott felvitele (azaz megdicsőült uralkodása) és a Lélek kitöltése határozza meg a világ életében bekövetkezett új üdvtörténeti korszakot. Amikor az idő és a keresztény generációk múltával az eszkatologikus végesemények felfokozott várása – ma már mondhatjuk: szükségszerűen – alábbhagyott, az üdvtörténet drámáját leképező egyházi esztendőben mindez szimbolikus formában is rögzült. A 2. század végén a pentékoszté olyan 50 napos időszakot jelent, amelyben a húsvéti misztérium feletti öröm éppen a végén, a felvitetés és lélekárasztás ünnepével éri el csúcspontját. Maga a „hetek nyolcada”, azaz a hétszer hét nap az 50. nappal betetözve – az öszszövetségi hetek aratási hálaadó ünnepe mintájára – a hetes szent szám fokozása, ugyanakkor egyetlen nagy „húsvéti napot” ölel egybe.

Mennybemenetel és pünkösöd ünnepe csupán a 4. században vált el egymástól. A mennybemenetel a bibliai beszámoló szerinti, a húsvétot követő 40. napra került¹ az egyházi naptárban, míg a pünkösöd az 5. század végére a Szentlélek eljövételének önálló ünnepévé alakult át, s így lett Krisztus-ünnepből tisztán Szentlélek-ünnep (kivétel ez alól Palesztina és Szíria, ahol továbbra is a mennybemenetel napjaként is ünnepelték). Ez a húsvétól

való tartalmi távolodás folytatódott a 7. században, amikor pünkösöd – húsvéthoz hasonlóan – önálló nyolcnapos ünnepévé vált². Több tradícióban ezután lett bevett keresztelési ünnepé is, másutt a húsvéti gyertya-szentelés, valamint a tej- és mézszentelés nap-

jává, az ikonográfiában pedig ugyanekkor tűnt fel a Lélek galambként való ábrázolása. A mennybemenetel szintén nyolcnapos ünnepé önállósult valamikor a 11. század folyamán. A középkorban ezt a nyolc napra bővített és vigíliával kiegészített rendet követte a kereszténység, majd – a többi ünnephez hasonlóan – elkezdődött időtartambeli rövidülésük: előbb három napra, majd kettőre. Amennyiben pünkösödöt ma újra a húsvéti ünnepkör összefüggésébe helyezzük, az ünnepet a húsvétot követő hetedik vasárnapra kell(ene) elhelyeznünk.

A pünkösödkor születő egyház

Az egyház története az első pünkösöd napjával indult útjára, ezért pünkösödnek meghatározó öröksége van az egyház kétezzer éves földi történelmében. Egy evangélikus hagyományokkal foglalkozó konferencián különösen is fontosnak tartom, hogy ennek az örökségnek egyetemes keresztény karakterét hangsúlyozzam. Ennek érdekében most két olyan alapfeszültséget szeretnék felvázolni a hallgatóság előtt, amelyek éppen pünkösöd természetéből fakadóan vannak jelen az egyházi közösségekben, így evangélikus egyházunkban is.

A Lélek megtapasztalása

A megdicsőült Krisztus beteljesíti a János evangéliuma szerint búcsúbeszédeiben tett korábbi ígérését, és miután „felment a mennybe”, elküldi a Szentlelket a tanítványaihoz: „*kérni fogom az Atyát, és másikk Pártfogót ad nektek, hogy veletek legyen mindörökké... nem hagylok titeket árván!*” (Jn 14,16.18)

A *másikk Pártfogó* ígérete már önmagában is feszültséget teremt, mivel a megváltás végbevételében új korszak beköszöntét jelenti a húsvét előtti időszakhoz képest, s ezzel – ahogyan korábban is említettem – új fejezetet nyit az üdvtörténetben. A megdicsőült Úr a Szentlélek által van jelen és marad tevékeny közösségében. Az a kérdés azonban nyitva marad, hogy milyen teológiai megállapításokra jogosítja fel ez a fordulat a tanítványokat.

Pünkösöd napján lényegét tekintve arra kap megbízatást a megszülető tanítványi közösség, hogy ami velük Jeruzsálemben elkezdődött, az folytatódjék a további pünkösödek során – „*Júdeában és Samáriában, sőt egészen a föld végső határáig*” (ApCsel 1,8)³. Az üdvösség a Szentlélek erejével kiárad a világba, azonban az üdvtörténeti fordulat el-lenére mindez láthatatlanul megy végbe. Láthatatlanul – mivel a megdicsőült láthatatlan formában végzi tovább üdvös munkáját –, de mégsem megtapasztalás nélkül! Maga a pünkösödi csoda az az első megtapasztalás, amely azután a tanítványok egész életre szóló szolgálatán át tovaterjed a világban.

Ennek magyarázataként idevágó és klasszikus illusztráció a Babel tornyánál bekövetkezett ese-

mények és a pünkösdi nyelvcsoda ellentétpárba állítása. Az őstörténet ismert elbeszélése Babel tornyának építéséről (Gen11) a világba betört bűn és Isten elleni lázadás kiteljesedését bemutató folyamat utolsó állomása. A közös megegyezéssel Isten hatalmára törekvő emberi erőfeszítést Isten azzal szankcionálja, hogy összezavarja az emberek nyelvét, akik ezután – nyilvánvalóan elsősorban a meg nem értés következményeként – szétszélednek széles e világon. A pünkösdi beszámoló ennek az őstörténet végén bekövetkezett végső törésnek, amely a ma is ismert emberi történelem mindennapos realitásához vezet el bennünket, nem csupán ellenfolyamatát, hanem meggyógyítását – azaz minőségi felülmúlását – állítja elénk. A Szentlélek kiáradása folytán a tanítványok nemcsak különböző nyelveken tudnak szólni, amelyeket korábban nyilvánvalóan nem ismertek, mintegy szimbolikusan új

lehetőséget kapva arra, hogy olyan közösséget hozzanak létre, amelyen nem fog a bábeli átok szétrobantó ereje. A csoda kulcsa nyilvánvalóan az, hogy mindenki számára érthetően Isten felséges dolgairól szólnak – azaz nem csupán az emberek közötti szakadás válik áthidalhatóvá, hanem a Szentlélek meggyógyítja az embert Istenhez fűződő kapcsolatában is, aki ezt azután közösségben is megélheti.

Arról beszélhetünk hát, hogy bár az új üdvkorszak beköszöntött az Isten országában való elmúlhatatlan részesevé hozza magával – hiszen a Szentlélek az üdvösséges ígéretek záloga –, ugyanakkor ez a fordulat számos területen korlátozást szenved. Az egyház ennek feszültségében él mint Isten földön vándorló népe, amelynek nincsen ezen a világon maradandó lakhelye, de akiké mégis minden. Ahogyan az egyes hívő a keresztség újjászültő fürdője által – amelyhez ekkor a Lélek kitöltése is társul! – valóságos igazságban és szentségben újjáteremtett ember lesz, úgy az egyház ennek az új teremtésnek a közössége, még akkor is, ha ez a teljes és elmúlhatatlan most korlátozások alatt nyög. E korlátozásokra tekintettel értelmezhetjük Jézus Krisztus szavait a Pártfogóról, akire nyilván azoknak van szüksége, akik pártfogásra szorulnak. Ez a veszélyes mutatvány a magasan kifeszített kö-

télen, ahol sem a végső üdvkorszak valósága, sem korlátozott megtapasztalhatósága nem tagadható, az egyház kétezer esztendeje tartó gyakorlata. A beteljesedést most átélni kívánók meg-megújuló pneumatikus törekvése, és az örökös pártfogókeresésben tevékeny válságmenedzserek egyházi institucionalizmusa egyaránt az egyház életveszélyes kísértése az első pünkösdtől óta.

A Szentlélek korszaka

„Az egyház alapjában véve sohasem szabadult meg egészen a Lélektől való félelemtől” – írja Christian Schütz katolikus teológus. Ennek a fűszeres kijelentésnek az igazságát azonnal megérezzük, ha az előbb elhangzottakhoz még egy szempontot hozzáteszünk. Jézus ugyanis nem csupán másik Pártfogóról beszélt, hanem arról is, hogy az igazság Lelke „elvezet titeket a teljes igazságra” (Jn 16,13). Az egyház története során mindmáig visszatérően jelentkeztek olyan pneumatikus, illetve a Lélek által adományozott ajándékokra (karizmákra) összpontosító irányzatok, amelyek éppen a Szentlélekre utalva hivatkoztak újabb, a teljes igazságot feltáró kinyilatkoztatásra.

Ezeknek a mozgalmaknak az állandó jelenléte végig kimutatható az egyházban, a felekezeti egyházakban is. Az ívet Pál apostolnak a Korinthosokban alapított gyülekezetétől egészen a modern karizmatikus vagy pünkösdi közösségekig húzhatjuk meg. Ennek illusztrálására én most két korai példát szeretnék felemlíteni.

Az egyik Montanosz (†179) jól ismert mozgalma Frígiában, a Kr. utáni 2. században. Önmagát a Vigasztaló vagy Pártfogó, azaz a Szentlélek szóvivőjeként határozta meg. Követőivel – köztük a két meghatározó befolyású prófétanóval, Maximillával és Priszcellával – a felfokozott eszkatologikus várakozás hevében élt, s eksztatikus állapotban részesedtek – állításuk szerint – újabb kinyilatkoztatásokban. Félreérthetetlen e mozgalomnak az egyre inkább megszilárduló intézményekbe szervezett egyház elleni éles kritikája, amellyel szemben az újszövetségi prófétai vonal folytatásaként a szabadon és kötetlenül áramló lelki karizmák egyházi világát kívánta fenntartani. Nyilvánvaló elégedetlenség derül ki ebből a szemléletmódból, amely az Isten országának mielőbbi beteljesedésében – és igen, beteljesítésében – fogalmazza meg tanítványi küldetését. A montanizmus az erősödő egyházi institucionalizmus világos és radikális kritikája, amely a Szentlélek kinyilatkoztatásait helyezi szembe a világba ágyazódó szervezetépítéssel.

Általában is a hasonló mozgalmak tömkelegét hozza magával az intézményes egyháznak a történelem során szüntelenül ismétlődő válsága. (Csak példaként utalok itt Assisi Ferenc, a középkori misztikusok, a reformáció korában működő

rajongók vagy éppen a pietizmus sok vonásában hasonló mozgalmára.) Különösen igaz ez a 310-es években bekövetkezett constantinusi fordulatot követő időkre, amikor az intézményes egyház abban a csapásban részesült, hogy templomai hirtelen megteltek – s gyaníthatóan nem mindenki a Szentlélek meghívására érkezett az egyházba. A radikális lelki-pneumatikus kiutat keresők mint belső egyházi ellenzék vonultak ki a gyülekezetekből, s hozták létre az egyháziasság és a lelkiség iránt elkötelezett közösségeiket, a későbbi szerzetesrendeket.

E szerzetesi hagyományból említem példaként Joachim de Fiore (†1202) apátot, akinek történeti teológiája beszédesen szemlélteti a Szentlélek korszakával kapcsolatos spekulációkat. Elképzelése szerint ugyanis az Atya korszaka után (amely az ószövetségi kinyilatkoztatással vág egybe) a Fiú korszaka következett (ez a Jézus Krisztusban kapott újszövetségi kinyilatkoztatás), a sor azonban itt nem ért véget, hanem a szerzetesség – tehát az egyház lelki vonalát megvalósító mozgalom – kezdetével beköszöntött a Szentlélek kinyilatkoztatásának a korszaka. Az idő szűke miatt nincs lehetőség ennek részletes bemutatására, de a fent említett tendencia jól érzékelhető ennyiből is: az üdvtörténet Jézus Krisztus feltámadásával induló új korszakát magasabb sebességi fokozatba tenni, sőt ennek összefüggésében még egy minőségileg új korszakot konstruálni: a Lélek által vezérelt, igazi lelki egyház korszakát.

Mennybemenetel és pünkösdi valósága az egyház történetében

Abból indultam ki, hogy a mennybemenetel-pünkösdi, azaz a Szentlélek elküldésének és kiáradásának ünnepe még alig kiaknázott területe a különböző teológiai kutatásoknak. Ha csupán az előzőekben felvázolt néhány pünkösdből eredeztethető problémakörre tekintünk is, még jobban csodálkozhatunk ezen, hiszen az egyház létét egészen születésétől fogva mindvégig meghatározó és szolgálatát mélyen befolyásoló kérdésekről és belső feszültségekről van szó. A római katolikus egyház a II. vatikáni zsinat óta különösen is barátkozik a témával, a protestantizmus a pünkösdi mozgalmak megjelenésének és burjánzásának kényszerítő ereje alatt ugyanezt teszi. Ez a mai konferencia tehát égetően fontos témát jár körül.

A történelmi példákat és kihívásokat figyelembe véve azonban nem csupán egyfajta pánikérzettel, vagy éppen az agyonintézményesített és bürokratikus, lelkileg kiégett evangélikus egyház láttán eluralkodó hiányérzettel közelíthetünk a témához. A pünkösdi történet és az egyháztörténet azt is feltárja előttünk, hogy ez a szembesülés felszabadító is lehet – hiszen olyan fogalmakkal kapcsolódik ösz-

sze, mint lelki közösség és kibontakozó új teremtés, lelki elkötelezettség és isteni pártfogás minden, a földi élethez kötő korlátunkkal szemben. A Harmati Béla által kritikai élel megfogalmazott ötödik magyar evangélikus alapelv, a sola structura mellé ideje odatennünk: szól a Lélek is!

Korányi András

Jegyzetek:

¹ Bizonyítja ezt Aranyszájú Szt. János mennybemenetel ünnepére utaló prédikációja 386-ból. In: Handbuch der Liturgik, 476.

² Milanóban a 10–11. században, az ünnepi nyolcad nem ismert a gall és hispániai liturgiában. In: Pffingsten, LDMA, VI, 2031.

³ Ebből a szempontból kell értelmeznünk azt a liturgikus szokást is, hogy evangélikus egyházunkban a piros (pünkösdi) liturgikus színt használjuk reformáció ünnepén.

Irodalom:

A dogmatika kézikönyve I-II. Vigilia, Budapest, 1996.
Handbuch der Liturgik. Evangelische Verlagsanstalt – Vandenhoeck&Ruprecht, Leipzig-Göttingen, 1995.
Lexikon des Mittelalters. Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 2002.

(Az előadás elhangzott a Deák téren 2006. május 24-én *Teljesedjetek be Szentlélekkel!* címmel rendezett tudományos konferencián.)

Jövel Szent Lélek Ur Isten

Jövel Szent Lélek UR Isten
bánatinkban vigasztally meg,
félelmünkben bátoríts meg a
a Christusnak érdemeiért.

Jövel kérünk o Szent Lélek,
Adgyad nekünk hiveidnek,
te kedves ajándékidat,
a Christusnak érdemeiért.

Jövel és ronts meg közöttünk,
az átkozott gyűlölséget,
és tégy minket egygyökké,
a Christusnak érdemeiért.

Dicsőség legyen Atyának,
és ő fiának Christusnak,
a Szent Lélek UR Istennek,
Szent Háromság egy bizony Istennek.

(Huszár Gál énekeskönyvéből, 1574)

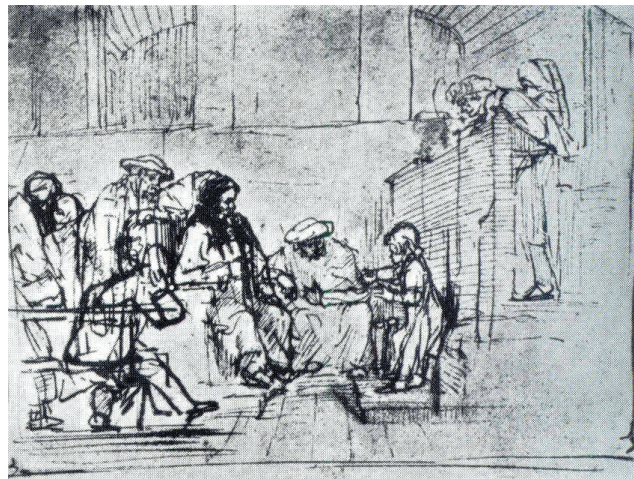

Végtelen történet

Ne haragudjon meg érte, de ide másolom Márk evangéliumának egy rövid szakaszát. Tudom, azt gondolja, elég lenne zárójelben utalni rá (Mk 16, 1–8), és rábízni az olvasóra, hogy keresse ki, olvassa el. Nem bízom az olvasóra. Mert hátha éppen buszon, vagy metrón zötykölődve olvassa ezt a lapot, – a Hét Hárs esetében ez könnyen elképzelhető – és nincs a keze ügyében Biblia, vagy egyáltalán nincs is Bibliája, esetleg nem emlékszik rá, hogy hová tette, vagy van is, és tudja is, hogy hol, de nincs kedve – félretéve az újságot – felállni érte. Márpedig ezt a szakaszt el kell olvasni, különben semmi értelme az egésznek, úgyhogy tessék:

Amikor elmúlt a szombat, a magdalai Mária és Mária, a Jakab anyja, valamint Salómé illatos keneteket vásároltak, hogy elmenjenek, és megkenjék Jézus testét. A hét első napján, korán reggel, napkeltekor, elmentek a sírbolthoz, és erről beszéltek egymás között: „Ki hengeríti el nekünk a követ a sírbolt bejáratáról?” Ekkor felnéztek, és látták, hogy a kő el van hengerítve. Pedig az igen nagy volt. És amikor bementek a sírboltba, látták, hogy egy fehér ruhába öltözött ifjú ül jobb felől, és megrettentek. De az így szólt hozzájuk: „Ne féljete! A názáreti Jézust keresitek, akit megfeszítettek? Feltámadt, nincsen itt. Íme, ez az a hely, ahova őt tették. De menjete el, mondjátok meg a tanítványainak és Péternek, hogy előttetek megy Galileába: ott meglátjátok őt, amint megmondta nektek.” Ekkor kijöttek, és elfutottak a sírbolttól, mert remegés és döbbenet fogta el őket; és senkinek sem mondtak el semmit, mert féltek.

Ennek a szakasznak az az érdekessége, hogy könnyen elképzelhető: Márk evangéliuma eredetileg ezzel ért véget. „Az asszonyok elfutottak a sírtól, és senkinek sem mondtak el semmit, mert féltek.” Ez Márk evangéliumának utolsó mondata és a názáreti Jézus történetének vége a legrégebb kéziratok szerint. Nem csak egyszerűen befejezetlen: egyenesen elviselhetetlen. Az nem lehet, hogy így

legyen vége. Az nem lehet, hogy remegés és döbbenet, hallgatás és félelem legyen a Názáreti élettörténetének záróakkordja. Nem is hagyták így sokáig. Hamar lekerekítették, a tanítványok kiküldésével, Jézus mennybemenetelével kiegészítve már szép, tetszetős, kerek egész.

De mi van akkor, ha – legalább a végiggondolás erejéig – tartjuk magunkat Márk eredeti szándékához, és az imént idézett, a levegőben lógva hagyott, a befejezetlen, a názáreti Jézus ügyének totális kudarcát sugalló mondatok után mondjuk azt, hogy vége?

Márk minden bizonnyal nem véletlenül hagyta ott abba, ahol nem lehet abbahagyni. Márk minden bizonnyal nem véletlenül hagyta úgy abba, ahogy nem lehet abbahagyni. A hagyománynak ezzel az elviselhetetlen szerkesztésével minden bizonnyal valami fontosat akar üzeni, akárcsak minden befejezetlen film, regény vagy bármilyen befejezetlen műalkotás. Mert minden, ami befejezetlen, bennünk folytatódik tovább. S talán Márknak eredetileg éppen ez volt a szándéka. Hogy az evangéliumát olvasók – akár kétezer év múltán is – megértsék: a történetnek nincs vége. A názáreti Jézus történetének nincsen vége. Tetszik, nem tetszik, az bizony nem tetszetős, könnyen értelmezhető és kezelhető kerek egész. Éppen ellenkezőleg. Mindenki és mindenki által, aki kapcsolatba kerül vele, akinek a gondolkodása, a lelke, az élete rezonál rá, akinek a názáreti Jézus személye és tanítása többé nem megkerülhető és nélkülözhető, mindenki és mindenki által folytatásra vár.

És ezen a ponton talán a két annyira különböző hagyomány – mármint a mennybemenettel és pünkösddel lekerekített, illetve a mennybemenetel és pünkösöd nélkül nyitva hagyott – egymással mégis találkozik. Mert mindkettő azt üzeni, ha más módon és más eszközökkel is, hogy az evangélium története benned, veled, általad él, folytatódik tovább.

Pünkösöd ünnepe a mai ember számára meglehetősen nehezen értelmezhető. Mi, lelkészek, igehirdetők sokat segítünk pünkösöd értelmezhetetlenségében. Az által, hogy a leírhatatlan kétezer évvel ezelőtti mitikus, szimbolikus leírását úgy mondjuk el, mint valami helyszíni közvetítést a történeletről. Pedig pünkösöd lényege nagyon egyszerű és könnyen értelmezhető ma is: a történetnek nincs vége. Te magad vagy a folytatás.

Németh Zoltán

BATIZI ANDRÁS:
Pinkesd innepire

Jövel szent lélek úristen, lelkünknek vigassága,
Szívünknek bátorsága,
Adjad minden híveidnek te szent ajándékodat,
Jövel vigasztaló szent lélek isten.

Jövel megnyomorultaknak nemes vigasztalója,
Árváknak édesatyja,
Tölts be siralmas szívünket az lelki nagy örömmel,
Jövel mi lelkünknek édes vendége.

Távoztasd el mi szívünknek hitetlen setéségét,
Világosíts meg minket,
Hogy az istennek ígését hallgassuk és érthessük,
Jövel és taníts meg az igaz hűtre.

Jövel, gerjeld fel szívünkben szent szerelmednek tüzét,
Ronts el az gyűlölséget,
Hogy mi egyesek lehessünk isteni szerelmedben,
Jövel mi lelkünknek nagy vigassága.

Te vagy bizony örök isten, ki atyától és fiútól
Mindörökké származol,
Te vagy mi urunk Krisztusnak áldott szent ígérete,
Te vagy mi lelkünknek megszentelője.

Te vagy ki az prófétáknak általa régen szólál,
Krisztust nekünk ígéréd,
Te a szent apostaloknak szíveket bátorítád,
Te vagy erőssége minden szenteknek.

Te vagy az nagy úristennek mennyei ajándéka,
Igazságnak mestere,
Taníts minket az Krisztusnak igaz esméretére,
Te vagy mi lelkünknek bölcs tanítója.

Világosítsd meg elménket, hogy hihessük az Krisztust
Egy idvösségnek lenni,
És az áldott atyaistent kegyes atyánknak lenni,
Téged esmérhessünk vigasztalónknak.

Adjad szent ajándékodat, bátorítsd meg lelkünket,
Hogy vallhassuk az Krisztust,
Adjad, hogy mi meggyőzhessük ördögnek csalárdságát,
Te vagy mi biztatónk, minden ótalmunk.

Bíztsd félelmes szívünket, hogy kétségbe ne essünk
Halálunknak idején,
De nagy bátorsággal vígan ez világból kimúljunk,
Jövel vigasztaló szent lélek isten!

(1541 körül)

Nehézkedés és világosság

Ki ne ismerné az anekdotát, amely szerint a kedvenc cambridge-i fája alatt üldögélő Isaac Newtont egy lepottyanó alma vezette rá a fizika talán legalapvetőbb törvényének, a nehézkedésnek a felismerésére. Sokáig úgy tűnt, Ádám és Éva bűnnel terhelt gyümölcse, miután az angol tudós fején koppant, a felvilágosult európai gondolkodást is egyre távolabb löki a zsidó-keresztény világkép hitbéli gyökerétől – hiszen, ha minden igazolható empirikusan ellenőrizhető törvényekkel, hol van szükség a teremtő Istenre? Talán a hitben való megrendülés félelme vezette azokat a vatikáni előljárókat, akik – egészen a huszadik századig – eretnekségnek minősítették a napközpontú, Newton törvényei által „mozgatott” világképet.

És hogy miért is írok pünkösöd kapcsán erről? A Szentlélek kitöltésének eseménysora (beleértve Jézus mennybemenetelét is) a nagy keresztény ünnepek közül a legkevésbé él a hívők és nem hívők tudatában. Sokkal könnyebb elbeszélni (és elképzelni) egy gyermek születését vagy egy ártatlan ember kivégzését, majd újbóli feltűnését, mint valakinek az égbe szállását vagy egy isteni jelenség csodálatos földre érkezését. Az Újszövetség racionális elmével legkevésbé elfogadható eseményeit olvashatjuk az Apostolok cselekedeteinek első fejezetében rögtön azt követően, hogy János evangéliumában (Jn 20,24–28) Tamás csak a személyes, fizikai megbizonyosodást követően tudott hinni Jézusban. „Mivel látsz engem, hiszel: boldogok, akik nem látnak és hisznek” (Jn 20,28). Jézus mennybemenetelével viszont olyan katartikus látványosságok sora kezdődik, amelyeknek meggyőző ereje elől már egyik jelenlévő sem menekülhetett. Ezek már nem a farizeusok által kiforgatható példabeszédek, egyáltalán: nem egy ember cselekedetei, hanem magának a Teremtőnek a megmutatkozása. A Föld vonzereje hirtelen kevésbé válik egy test megtartásához, aki így – egy másik erőnek engedelmességgel – „felemeltetett, és felhő takarta el őt a szemük elől” (ApCsel 1,9).

A newtoni logikán belül maradván, hitünk a testre ható másik erő elfogadásán múlik. *„Két erő uralkodik a mindenségben: a nehézkedés törvénye és a világosság”* – írja Simone Weil a *Kegyelem és nehézkedés* című gondolatsorában. Jézus útja tehát a világosság forrása felé vezetett, éppen abba az irányba, amerre az emberi szellem és képzelet ősidők óta vágyakozott, gondoljunk csak az ég felé vezető tornyokra, Ikaroszra vagy akár a csillagászat tudományára. Ám a jelenség még elemibb szinteken is megfigyelhető: a növények és a fák – a napból nyert energiának köszönhetően – szintén *felfelé* növekednek, sőt a homo sapiens két lábra állása is ezt a jelenséget példázza. Tehát az „élet” a magasba törekszik, miközben a testeket egy olyan vak szükségszerűség tartja a földön, amely alól senki nem vonhatja ki magát. A gravitáció tekintetében érdekes összehasonlítani Júdás öngyilkosságát Jézus mennybemenetelével. Amíg az áruló felakasztotta magát, tehát saját testének nehézkedése által lelte halálát, addig a Messiás elvesztette tömegét, és a kegyelem megjelenítéseként szállt a magasba – ezek tökéletesen ellentétes irányú folyamatok.

A mennybemenetelt – mintegy ellentétes erőhatásként – a Szentlélek kitöltése követi. Tíz nappal Jézus felmenetele után *„hirtelen hatalmas szélrohamhoz hasonló zúgás támadt az égből, amely betöltötte az egész házat, ahol ültek”* (ApCsel 2,2). Valami tehát érkezik az felülről, de alig leírható, micsoda; a szöveg sem tud igazi támpontokat adni, a megfogalmazás óvatos: *„valami lángnyelvek jelentek meg előttük, amelyek szétoszlottak, és leszálltak mind-egyikükre”* – a modern elme rögtön tömegkatasztrófára asszociálna, e helyett a mámor percei következnek. Mintha egy korábbi gravitációkísértés, Babel tornyának eseményei ellentételeződnenek, ugyanis a jelenlévők *„megteltek Szentlélekkel, és különféle nyelveken kezdtek beszélni; úgy, ahogyan a Lélek adta nekik, hogy szóljanak”* (ApCsel 2,4) A bábéli zűrzavar eltávolította egymástól az embereket, a Szentlélek kitöltésével ellenben igazi közösséggé formálódtak a résztvevők: *„azon a napon mintegy háromezer lélek csatlakozott hozzájuk”* (ApCsel 2,41). Így, hiába a Tamáshoz intézett krisztusi mondat, mégis a csoda megtapasztalása jelenti a legtöbbeknek a hit alapját. Igaz, nekünk, az utókornak már „csak” a szöveg maradt, amelyből ki-ki felépítheti saját személyes csodáit.

A bibliai események láthatóvá tételében az elmúlt évezredekben természetesen a képzőművészeké volt a főszerep. Különösnek találom, hogy amíg Krisztus születésének vagy kereszthalálának számtalan képi interpretációját ismerjük, addig a mennybemenetelt, de pünkösd ábrázolását csak elvétve láthatjuk, bár az utóbbi templomi freskón azért viszonylag sűrűn előfordul, táblaképeken annál kevésbé. Fentebb már utaltam rá, hogy ma-

guk a hívők is kevésbé tartják számon ezeket az ünnepeket, olyan társadalmi, közösségi tevékenységek sem kapcsolódnak hozzájuk, mint például az ajándékozás, ami felettébb furcsa olyan ünnep esetében, amelynek jelentősége éppen a gyülekezetté formálódásban van. A művészek „közönyét” nyilván az egyházi megrendelések hiánya motiválta, mintha lenne egyfajta idegenkedés ezektől a látványos, explicit csodákat megjelenítő ünnepektől; ám nagyobb összefüggésekben arról lehet szó, hogy minél nagyobb egy csoda, annak hitelessége annál jobban igényli a személyes jelenlétet, tehát közvetíthetősége csökken. Mindazonáltal az egyetemes képzőművészet egyik nagy veszteségének tekinthetjük, hogy például Caravaggio nem festette meg sem a mennybemenetelt, sem pedig a Szentlélek földre szállását. Azért említem elsősorban őt a megannyi festőhatalmasság közül, mivel ő éppen a naturalizmus eszközeivel, tehát a valóságból kiindulva volt képes szakrális jeleneteket ábrázolni. Ennek talán legkifejezőbb példája az 1600-as keletkezésű *Szent Pál megtérése* című kép, amelyen a lóról letaszított farizeus éppen mintha a gravitáción keresztül tapasztalta volna meg az isteni erőt, bizonyosságot nyerve arról, hogy bármennyire különbnek tartja is magát az elbizakodott lélek a lovánál és a szolgálójánál, a nehézkedés egyetemesége rá is vonatkozik. A festmény kompozíciója, a fény-árnyék hatások mind azt erősítik, hogy a kegyelem a nehézkedési erővel ellentétes irányból érkezik, Pál kitárt karja is ennek befogadására készül. Számomra leghívebben ez a pillanat fejezi ki a megtérés aktusát és a Szentlélek által való feltöltődést.

Az elmúlt száz évben kiderült: a korábban egyetemesnek hitt természettudományok is csak bizonyos vonatkozási rendszerekben érvényesek. Egyúttal az is világossá vált, hit és tudás nem ellenségei egymásnak, egyik nem létezhet a másik nélkül. Így lehetséges, hogy akár a newtoni fizika is támpontokat adhat hitünk erősítésére.

Deák Dániel

Jövel Szent Lélek Ur Isten

Jövel Szent Lélek UR Isten
Ki Atyával vagy egy Isten,
tégy mi velünk kegyelmessen,
a Christusnak érdemeiért.

Bűnösök vagyunk előtted,
mert nem fogattuk intésed,
De büneinket fődözzed
a Christusnak érdemeiért.

Ald meg Szent Lélek szivünket,
Szentöld meg mi lelkünket,
ujíts meg természetünket,
a Christusnak érdemeiért.

Te vagy szivünknek világa,
minket tart bűnnek fogsága,
ne legyünk ördögnek országa,
a Christusnak érdemeiért.

Hitelenségünknek bűnét,
kegyetlenségünknek terhét,
Ronts el kárhozatnak kötelét,
a Christusnak érdemeiért.

Visellyed az mi gondunkat,
neked adtuk mi magunkat,
vezerlyed a mi utunkat,
a Christusnak érdemeiért.

Szent Lélek Isten irgalmazz,
és minden büntől oltalmazz,
kárhozat ellen légy nagy támasz,
a Christusnak érdemeiért.

Minden keserőségünkben,
és életünknek rendében,
bátorits minket hitünkben,
a Christusnak érdemeiért.

Az igaz hitnek gyümölsét,
a szeretetnek egyességét,
Plántályad mindenöt jó hírét
a Christusnak érdemeiért.

Setétségünknek vagy világa,
mi szivünknek nyájassága,
lelkünknek légy bodogsága,
a Christusnak érdemeiért.

Szent lélek kérünk tégedet,
oltalmazd a te Igédet,
esmérhessünk meg tégedet
a Christusnak érdemeiért.

Dicsőség Atya Istennek,
mi Urunk Jézus Christusnak,
és Szent Lélek UR Istennek,
Szent Háromság egy bizony Istennek.
Amen.

(Huszár Gál énekeskönyvéből, 1574)

Pünkösdi zöldágak, májusfák az evangéli- kus templomokban

A 17. századi evangélikus zsinat még megtartandó szokásként rendelkezett arról, hogy a diákok pünkösdkor zöld gallyakkal ékesíték fel a szent épületeket, hozzátevé, hogy az ne lövöldözéssel vagy szertelenséggel történjék, hanem énekléssel. Tessedik Sámuel szarvasi evangélikus lelkész 1770-ben tilalmazta a szokást, hogy miért, azt meg is indokolta: „Beszüntették az ún. májusi vagy pünkösdi fák felállításának szokását. A tanítók tanítványaik segítségével ősidők óta fákat szoktak kivágni pünkösöd előtti napon a kertekben és szőlőkben, s azokat nagy zenebonával a templomba vitték, hogy a sok ember számára amúgy is egészségtelen templomi levegőt még jobban elrontsák! Mily szorongó, aggódo lélekkel ülhetett pünkösdkor az áhítatos faültető a levegővel megtöltött templomban, s mint fürkészte kémlő szemekkel az ott álló májusi fákat! Egyszerre csak elborult szeme és arca, amint szép karcsú gyümölcsfákat pillantott

meg azok közt és végül saját három-négy éves szépen gondozott oltványaira ismert... Oda volt egész pünkösdi áhítata, nem gondolt másra, csak szemei előtt a templomban álló ellopott fácskáira, és ezt a reá és másokra oly kárthozó, gyalázatos pünkösdi játékot, ezt a legsötétebb századokba illő ostobaságot Szibériába kívánta.”

A szokás szívós továbbélésére utalnak azok az adatok, melyeket Harmati Béla László hozott nyilvánosságra azokból a publikálatlan néprajzi felmérésekből, melyek az evangélikus templomokat bemutató, 1944-ben megjelent kötethez küldtek be a gyülekezetek (Evangélikus múltunk – evangélikus jelenünk. Vallási Néprajz 12. Budapest, 2005.). Úgy tűnik, elsősorban a szlovák evangélikusság körében élt a szokás, például Nógrád megyében Csánkon: „Pünkösdkor májfát állítanak az oltárhoz.” Gömör megyében gömörpanyiti adat szerint: „Pünkösdkor rezgő nyírfákkal díszítik fel a templomot”; Rekenyeújfaluban: „Pünkösdre nyír és egyéb fákkal díszítik fel a templomot”; Süveten: „Pünkösdi fákkal díszítik a templomot Pünkösdkor, Szentháromság vasárnapjáig bezárolag.” A Pest megyei Domonyban: „Pünkösdkor hatalmas zöld ágakkal díszítik fel a templomot, és ezeket Szentháromság vasárnapja után távolítják el.” Péteriben már az 1940-es években is megszűnt szokásként említették: „Pünkösdkor két hatalmas nyárfát állítottak a két első padnál, s szalagok seregével és virágokkal díszítették fel.” Nógrád és Gömör megyei adatok szerint nemcsak a templomokba, hanem az evangélikus templomok elé is állítottak májusfát.

Maglódról 1950-es leírást találtam az Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárban. Az 1950-es években élő szokás szerint ünnepélyesen, nótaszóval vitték be a templomba a legények a topolyafákat, a lányok pedig a díszítéshez a kikeményített zseb-kendőket és selyemszalagokat. A 3-4 méteres fákat a templomban a padokhoz szegezték, az oltár elé, az orgonához, a karzatra is vittek. A felső ágakat összekötve szinte lombosátrat képeztek belőlük. A lányok feladata volt a fák és a templom díszítése, nemcsak szalagokkal, kendőkkel, hanem mezei és

kerti virágcsokrokkal. Miután elvégezték munkájukat, hazafelé is énekszóval mentek. Azzal indokolták a szokást, hogy „templomi májfát Krisztus olajfák hegyén töltött napjainak emlékére állítanak.”

Mendén máig él a szokás, minden évben nyolc nyárfát visznek a templomba. Régen hímzett szalagokkal, menyecskekendővel, fejkendővel díszítették a templomban a pünkösdi fákat, manapság hímzett terítőkkel, csipketerítőkkel, kézimunkákkal.

Egyházzal és a vallási hovatartozással nem függ össze a leányoknak szóló pünkösdi májusfaállítás. A májusfát a megújuló természet és a szerelem jelképét a magyar nyelvterület legnagyobb részén május elsejére virradó éjszaka állították és állítják ma is, de főként a szlovák nemzetiségű falvakban pünkösdi az ideje. A májusfát korábban színes, selyem, hímzett szalagokat, vasalt zseb-kendővel díszítették, manapság inkább csak színes papírszalagokkal. A májusfák beszerzése a legények, legénybandák feladata volt. Többnyire titokban, az erdőről csemték a fát, amit természetesen tilalmaztak a hatóságok. Az evangélikus Sióágárdtól 19. századi leírás olvasható a pünkösdi májusfáról: „Pünkösdkor ennekelőtte majd minden leány ablakai előtt vagy kapujánál májusfákat lehet látni; de mióta az erdőkre szigorúbb a felügyelet, e szokás veszni indul; mindazáltal évenként legalább egy pár ilyen fát találni még a faluban, mit az illető leányok bokrétaival, s tehetségök szerint pénzzel, mi a legénynek tánczköltségül szolgál, jutalmaznak.”

A tavasz jelképét a *zöld ágat* pünkösdi hajnalán a lakóépületekre, istállókra is kitűzték. Volt, ahol ezzel a gonosz, ártó hatalmakat vélték elhárítani, de szerte Európában a pünkösdi szimbólumaként azzal a magyarázattal díszítenek zöld ágakkal, hogy erre száll majd pünkösdkor a Szentlélek.

Tátrai Zsuzsanna

Regi pünköstnek idején

NOTA: Az Pünköstnek jeles napján

REgi pünköstnek idején,
Jöve Sionból a' törvény,
Az-után Christus idején,
Öröm adaték ő helyén.

Atya, Fiú ajándéka,
Hiveket Menyből meg-szálla,
Bátoritván vigasztala,
Nyelvekkel ajándékoza.

Valamit hirdetnek vala,
Csudák erősítik vala,
Világ gyaláztatik vala,
Idvesség adatik vala.

Szentely-meg most-is Ur Isten,
Nevedet terjezd igidben,
Ronts-meg a' gonosz erődben,
Legyünk te-veled örömben.

Dicsőség légyen Atyának,
Véle Fiának Christusnak,
ezeknek ajándékának,
A' Szent Háromságnak. Amen.

(Kájoni János: *Cantionale catholicum*
című énekeskönyvéből, 1676)

Április 27-én és 28-án volt gyülekezetünkben a konfirmációs vizsga és istentisztelet. Ezen az ünnepen két fiatal adott számot tudásáról, és vett először úrvacsorát.

Kedves Szüleink, Nagyszüleink, Keresztszüleink, kedves Testvéreink! Tisztelt Lelkész Úr, kedves Kriszti!

Mindkettőnk szülei fontosnak tartották, hogy mi is templomba járó emberek legyünk, ehhez azonban az kellett, hogy megismerkedjünk közelebbről Isten világával. Mikor először beléptünk ebbe a nagy téglapépületbe, ámuldozva tekingettünk körbe. Kiállítások, sok ismeretlen, de barátságos ember, mindenki ismert mindenkit... Olyan különleges volt, egyáltalán nem „templomos”.

Az első előkészítőóra előtt nagyon izgultunk. Egyikünk sem tudta elképzelni, mi is vár ránk ott bent a nagytiszteletű úr szobájában. Izgatottan várakoztunk egy darabig, majd könnyed lépteket hallottunk, a folyosó végéről egy szimpatikus, mosolygós, igen vidám hölgy közeledett felénk, s csak annyit mondott: gyertek utánam, kedveseim. Minden félelmünk elszállt. És így zajlott ez két éven keresztül.

Ez alatt az idő alatt rengeteget kaptunk Krisztitől és a nagytiszteletű úrtól, aki néha-néha személyesen is belátogatott hozzánk, felmérve tudásunkat vagy éppen tudatlanságunkat, mikor hogy. Előfordult néha, hogy kérdéseire a válasz helytelen volt, ilyenkor egy megrovó pillantás vagy egy csodálkozó tekintet elég volt nekünk, hogy tudjuk, jobb most csöndben maradni, és megvárni a helyes magyarázatot, amelyet persze meg is jegyeztünk. Előfordult, hogy – nem kis meglepetésünkre – egy órán belül Dávid királytól eljutottunk a kocsmák és templomok közti hasonlóságig. Laci bácsi amúgy soha nem felejtette el megemlíteni a szent számokat és azok fontosságát, többször végigvettük őket 1-től 100-ig, ezt rendszerint visszakérdezte tőlünk egy hónappal később, mikor már alig maradt belőle valami a fejünkben. Szerencsére néha Timi is beült közénk, és oldotta a feszültséget a hét törpéjével...

A nagytiszteletű úr és Kriszti sok humoros percet szerzett nekünk az órák alatt, segítettek eligazodni a hit röögös és bonyolult útjain. Ugyanakkor nemcsak a konfirmációra készítettek fel minket, hanem sokszor életünk nehézségeire is megoldást kaptunk. Gyakran beszélgettünk a Bibliától távolabbi témákról is, s ez hasznos volt és sokat segített nekünk.

Mindkettőnknek könnyebb volt, hogy nem egyedül kellett végigcsinálnunk ezt a két évet, amelyet soha nem fogunk elfelejteni, mindig mosolyogva fogunk visszagondolni rá, és hát valljuk be: hiányozni fog.

Koltai Krisztina-Tóth Réka

Az Ur Christus Isten Fia

NOTA: Menyországna királynéja

AZ Ur Christus Isten Fia,
Menyországból el-bocsátta,
A' Szent Lelket e'Világra,
Öszve-gyült Tanítványokra.

Zúgás Egből nagy támada,
Fellegekből szél indúla,
Fényesség őket bé-fogta,
Az hol öszve-gyültek vala.

Sok nyelven szólni kezdének,
Mert Menyből meg-öntenének:
Istennek Szent Malasztyával,
Szent Lélek áldomásával.

Bé-telének Szent Lélekkal,
Prédikálnak sok nyelvekkel,
Almélkodnak retteggéssel,
Kik halgattyák vesztegséggel.

Nem-de Sidóságban laknak,
Férfiak kik most itt szólnak?
Nagy sok külömb-féle nyelven,
mi születettünk ezekben.

Partus, Medus, Elamita,
Asia, Sidóság, Creta,
Arabia, Pamphilia,
Minden Nemzet csak halgattya.

Dicsiret légyen Atyánka,
Tisztesség ö Szent Fiának,
Dicsősség Vigasztalónknak,
Lelkünkben bátoritónknak.
Amen.

*(Kájoni János: Cantionale catholicum
című énekeskönyvéből, 1676)*

E számunk megjelenését támogatta
a Nemzeti Kulturális Alapprogram és
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma.

**Négyszáz éve,
1606. július 15-én született**

Harmensz. van Rijn Rembrandt

Találkozásaim Rembrandttal

Szerencsénkre – évfordulók ürügyén – idén bőven hallhatunk Bartók- és Mozart-zenét. Jóval kevesebb szó és alkalom emlékezik meg egy korábbi, de legalább akkora szellemi-művészi Himaláját idéző évfordulóról: négyszáz éve született Rembrandt. A lexikális adatokat mellőzve, arra gondolok némi fejcsóválással, hogy milyen jó lenne valamelyik tévécsatornán, például a közszolgálatin a „szappansorozatok” helyett, mellett „Rembrandt összes rézkarca” vagy „Rembrandt rajzokban gondolkodott” szériákat látni. Azért említek ötletszerűen grafikai témákat, mert e műfajban tán kevesebbet módosít, torzít a reprodukálás. És mert még a méltatlan reprodukció is nyújthat katarzis közeli élményt, s ha nem pótolja is az eredeti művekkel való találkozást, legalább felkelti annak igényét.

Rembrandt-hoz fűződő személyes élményem, hogy még gimnazistaként – a képzőművész-hivatásra épp csak készülődve – került elém Rembrandtnak a második feleségét, Hendrikjét már érett asszonyként, elmélyült szeretettel ábrázoló képe, még csak nem is színes, de tónusban gazdag reprodukcióban. Életre szóló hatással volt rám, megsejtetve egy gyermekemberrel az úgynevezett késői remekművek – amilyenek például Tiziano velencei *Piétája*, Beethoven utolsó vonósnégyesei vagy Bach *Kunst der Fugéja* – sajátos, mindentudó, meditatív melankóliáját.

Kettős könyvbemutató Békásmegyeren

2006. április 30-án, az összegyülekezés napján két könyv bemutatójára került sor a Mező utcai templomban. E két kötetet sajátos kapcsolat fűzi a gyülekezethez és egymáshoz. Papp Oszkár 80. születésnapján művészi pályáját áttekintve *Rajzaimból* címmel grafikai életművéből adott közre válogatást. A 2005-ben megjelent album a Csillaghegyi Evangélikus Gyülekezet- és Templomépítő Alapítvány közreműködésével készült. Donáth Lászlót 50. születésnapján lepték meg barátai a beszédeiből és írásaiból válogatott, „*Kiálts, ne sajnáld a torkod*” című könyvecskével (Wesley Kiadó, 2005), amelynek címlapján Papp Oszkár vegyes technikával készült *Kiáltás* című Dózsa-ábrázolása látható. Az alábbiakban részlet olvasható A *Rajzaimból* című kötet bevezető írásából, amelyben Papp Oszkár a rajzzal mint műfajjal és mint sajátos művészi eszközzel való kapcsolatáról vall, valamint közöli Bodor Pálnak a Donáth László-kötetről elmondott recenzióját.

Előbb rajzoltam, mint írtam, talán már a beszéddel együtt kezdtem – akárcsak más gyerek, emberpalánta –, csak nem hagytam abba a „szocializációban” ezt a firkálást, azaz a csírázó gondolatok, érzések, képzettársítások ösztönösen jelekké, jelbeszéddé formálását. [...] A rajz szerepe, hogy a felmerülő képet „azon frissiben rögzítse”. A rajzolás magva-lényege ugyanis a kifejezés közvetlensége, spontaneitása, az „egylélegzetű” gondolkodás és kézmozdulat ritmusa, a képzelet és képzettársítások folyamatának improvizatív, egyszerre tudatosítása és rögzítése, hasonlóan a „generatív” fogalomalkotáshoz. A rajzolás szinte „biológiai” eredetű. Az ember kézmozgásával gondolkodik, érzései, meglátásai, felfedezései fogalmak helyett eleve spontán formai, vizuális absztrakciós folyamatban, jelcsoportonként kapnak testet. A dolog éppen ebben az „objektívációban” emelkedik túl a „biológiai” szinten, a vegetatív lét fölé, a teljességigényű emberi világismeret terepévé, megélésévé. Ez az ösztönösség alapozza meg a sokkal összetettebb, tudatos művészeti alakítást is. A „tanulóévek” tanulmányosorozataiban ez az improvizatív spontaneitás munkálódik tudatos, személyes interpretációvá, ami egyszerre a látványnak, az elképzeltnek adekvát leképzése, megformálása és a komponálásnak, a felismert vizuális minőségek rendezésének iskolája, mígnem a megtanultak és gyakoroltak magasabb szinten válnak ismét ösztönössé, olyan természetesen, ahogyan járunk.

(*Rajzaimból* – részlet)

Veni Creator Spiritus Mentes tuorum visita...!

JÖj-el Szent Lélek Istenünk,
Látogasd-meg-serült lelkünk,
Malasztoddal tölts-bé szivünk,
Kiket teremtél, s' légy bennünk.

Te vagy mi vigasztalásunk,
Isteni nagy ajándékunk,
Elő-kút, tűz, szeretetünk,
Lelkünk sebére kenetünk.

Te hét-féle adománya,
Vagy Isten Jobjának úja,
Atyától meg-ígért javunk,
Vagy, s' torkunkban ékes szavunk.

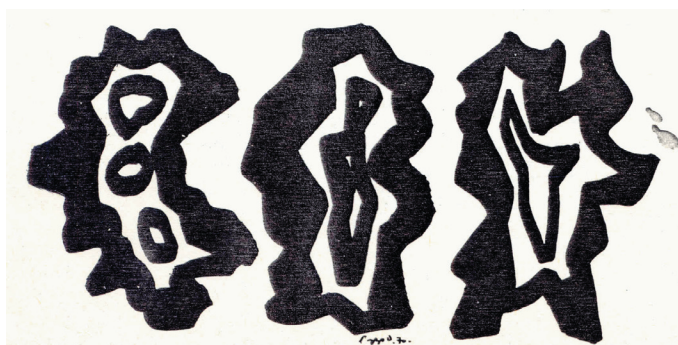
Setét érzékenységünket,
Világosítsd-meg szivünket,
Gerjezd-fel szeretetünket,
Erössítsd gyengességünket.

Üzd el meszsze ellenségünket,
Es add-meg békeségünket,
Hogy te lévén mi vezérünk,
Minden büntől távol legyünk.

Te-általad a' Szent Atyát,
Tudhassuk, s' az ö Szent Fiát:
Téged azok lehellését,
Hidgyünk, s' Mennyből el-küldését.

Dicsirtessél Atya Isten,
Fel-tamadott Fiú isten,
Te- is Szent Lélek Ur Isten,
Most, és mind örökké, Amen.

(Kájoni János: *Cantionale catholicum*
című énekeskönyvéből, 1676)

Donáth László, a biblikus közíró

Nagy élményem és szerencsém, hogy megismerhettem évekkal ezelőtt Donáth Lászlót, a kiismerhetetlent. Vagyis az ironikust, a kedélyest, a szenvedélyest, a komort, a villámló szónokot, a leleményest, a mondatait idézőjelek közé röpítőt. Aki sok mindent kiválthat közönségéből és környezetéből, csak közönyt nem, aki a közelébe kerül, azt lenyűgözi vagy eltaszítja. Szüntelenül meglep, ötletei mélyek és izgalmasak, ilyen tehetséggel, férfias karakterrel, nem csak közéleti karriert futtat be az ember, hanem még inkább szellemi. Erre ez a könyve a legékeesebb bizonyíték. Vallomások, pergőtűzek, vádbeszédék és védbeszédék, bibliai metaforák továbbépítései, aktualizálásai. Filippikák és fintorok, méltósággal fogalmazott gúnyiratok és magyarázatok, s mindez magas prédikatori és írói színvonalon.

Ma reggel háromkor keltem fel, hogy harmadszor is végigolvassam, ceruzával a kezemben, Donáth László publicisztikai írásainak megdöbbentő erejű válogatását. Mivel az elmúlt hetekben magam előtt belebuktam a recenzeálásába – ugyanis úgy éreztem magam, mintha pasztellkrétával villámlást, mennydörgést, földrengést, avagy a káoszt és a Teremtést akartam volna megfesteni, halovány, barátságos s halk színekkel – úgy gondoltam, életemben először csupa idézetből szövöm össze a prezentációt.

És ilyeneket másoltam ki, csonkán:

„...*sem a bűnbánat, sem a bűnbocsánat nem válsul meg a másikkal való közösség nélkül: együtt kell vele lennem, együtt kell vele ennem és innom. Azzal, aki ellen vétkeztem, azzal, aki reám tört. Csak a közösség oldoz fel, csak a közösségben van új életem.*”

Meg ezt:

„...*A klerikalizmus nem rendszerspecifikus. [...] Mindig szükség és igény van farizeusokra, katolikusokra és protestánsokra, azokra, akik maguknak megkülönböztetett tiszteletet követelnek, s mindig készek az éppen aktuális világi hatalmat kiszolgálni. Nem Keresztelő János gyűlölik, vagy Jézust, hanem a szabadságszerető embert, bármilyen módon fogalmazza is meg szellemi szuverenitását.*”

Meg az ilyen megdöbbentő mondatokat:

„...*A gyűlölet az Ószövetségben nem érzélem, hanem politikai attitűd.*” És jóval lentebb: „*Mózes feladata az volt, hogy ebből a csordából, a zsidóságból népet teremtsen.*”

És két, egymástól teljesen különálló, egymástól elszigetelt mondat az öt évvel ezelőtti, a gyűlöletbeszédéről elhangzott textusból, melyből 2002-ben a

Hét Hárs húsvéti száma részleteket közölt:

„*Az ítélkező ember törvény felettivé teszi magát.*”

S húsz sorral lennebb: „*mintha az egész ország Káin utódaival lenne tele.*”

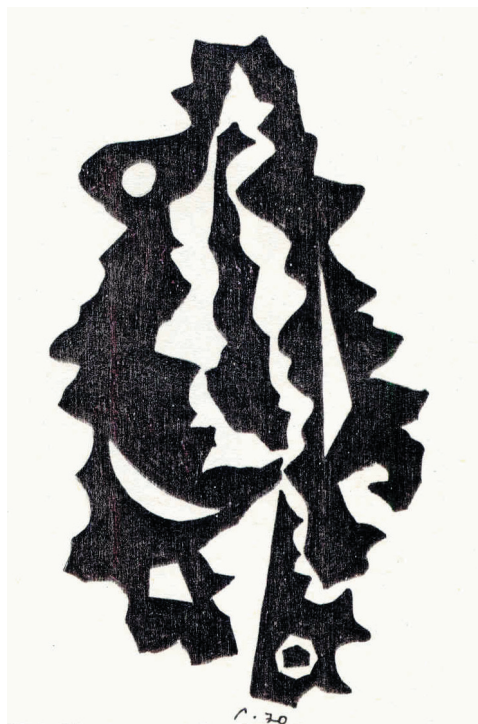
Hosszabb, igen megfontolandó passzus – talán kiemelése, felolvasása is problematikus, különösen, ha aki idézi, ugyancsak protestáns, református:

„*A katolikus egyház igényt formál arra, hogy ő döntse el a hívek helyett, hit és élet dolgában mit gondoljanak. Az tartozik a katolikus egyházhoz, aki gondolkodását és magatartását alárendeli a tőle teljesen független, kvázi minden idők és helyek felett álló tanítóhivatal elképzeléseinek. A protestáns megoldás viszont azt mondja, hogy a hívő ember mindig Isten színe előtt áll, felelősen elhíva a válaszadásra, s neki kell döntenie arról, hogy mi a helyes, mi a helytelen.*”

Ehhez töprengő, alacsony, praktikus, de pontatlan kis kommentárt fűzök. „Csillaghegyi numerik” című írásából megtudom, hogy az egész III. kerületben 131 605-en lagnak, s közülük mindössze 3086-an vallották magukat evangélikusoknak. Donáth László választási győzelme és statisztikája azt jelzi, hogy igazságainak és egyéniségének ereje fényesebb rendű volt minden – vallási vagy politikai – felekezeti különállásnál.

Helyenként a próféták szenvedélyével szólal meg:

„...*a gazdaság, a társadalom minőségét érintő, alapvető, komoly, nagy kérdéseket még csak meg sem fogalmazta senki*” – olvashatjuk a Budapesti Lap 2003. június-júliusi számában közölt, Mező Ferenc készítette interjú nyomán készült írásban. „*Legföljebb olyan emberek, akik egyedül maradtak, beleőrültek, behaltak abba, hogy csak kérdéseik vannak, de választ nem tudnak adni: Bossányi Ka-*

talain, Csengey Dénes, Solt Otília, Csalog Zsolt. [...] A magyar társadalom ezt úgy élte át, mintha nem lett volna rendszerváltás.”

Még bőven jelöltem ki nagyon is idézni való passzusokat. *A vallási fundamentalizmus belpolitikai erővé transzformálásáról*, arról, hogy a lényegében bálványimádó fajta milyen egyházat álmodik magának; arról, hogy *ott van szükség világosságra, ahol nagy a sötétség – de a kísértés éppen abban van, hogy az ember elhitei magával, hogy nincs sötét.*

Nehezemre esne nem idézni biblikus szavait azokról, akik *még azt sem adják a másoknak, amire nekik nincs szükségük.* S a cselekvésre képtelenekről, aki *önként vagy elbukottan, de mások uralma alá vetette magát.*

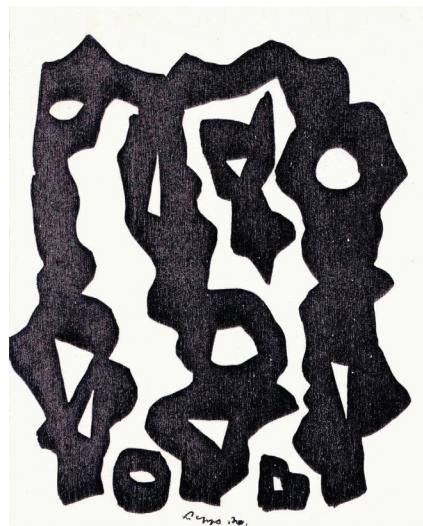
Mégis véget vetek az idézgetésnek, noha ebben elsősorban az elismerése működött annak, hogy szerzőnk mondatai, szavai erősebbek, íróbibbák, eredetibbék, mint ami a recenzenstől kitelik. Összes publicisztikai kötetemben, s volt eddig legalább fél tucat, nincs annyi erő és személyesség, mint ebben a technikailag szerény látszatú, megtévesztően keskeny, karcsú kötetben.

Azt hiszem, Bibó után Ő lenne a legalkalmasabb kritikai elemzője Prohászka Ottokár és társai világ-és magyarság-látásának, elfogultságainak: nem az ezektől sterilizált, megtisztított, a 20. század elpergésével szalon- és templomképesé telt változtatásokra gondolok, hanem Prohászkanak azokra a beszédeire és írásaira, amelyek a nagy, embertelen áramlatokkal rímelték, akkor is, ha formálisan mintegy megátkozta azokat, a maga mentésére. Holott ezek az általa is színezett nagy áramlatok – a 20. századi magyar közérzetet és közgondolkodást lázakkal, dühökkel, tévtudatokkal és gyűlölettel beoltók – azok, amelyek mindmáig hatnak, amelyekből a Semjén Zsoltok születtek, s amelyeknek trónfosztása nagyon megnehezítené, hogy a magyar katolicizmus markánsan jobboldali befolyást gyakoroljon, és (nem is olyan közvetett) pártpolitikai szerepet vállaljon.

Olvastunk már merész, okos, elfogulatlan, új elemzéseket erdélyi orgánumban Németországban élő erdélyi magyar fiatal értelmiségi tollából a náciizmus-közeli nagyváradi római katolikus lapról, tudjuk, milyen szerepet játszottak egyházas jellemben fellépő gyűlölködők, és minő hatásuk volt. Azt hiszem, Donáth Lászlónál alkalmasabb, érettebb, filozófiai, irodalmi és teológiai értelemben is műveltebb és hitelesebb tollú bírálója ennek a politikailag bigott, lényegét tekintve istentelen gondolatvilágnak aligha akadna. Ez lehetne Donáth nagydoktori disszertációja.

Külön dicséret és köszönet illeti a kötet gondozóját, szerkesztőjét, Ittész Nórát, aki nélkül aligha készül el ez a gyűjtemény.

Bodor Pál (Diurnus)

Spiritus Sancti gratia

A' Szent léleknek kegyelme,
Apostolokat bé-tölte,
Az ő Mennyei kegyelmességével,
Aldván őket külömb-féle nyelvekkel,
Sok külömb nyelvekkel.

Küldé őket e' széles Világra,
Ő Isteni hatalmassága,
Hirdetésére Evangeliomnak,
s' Tanítására Emberi-állatnak.
Emberi-állatnak.

Monda-nékik: Imé vegyétek,
E' mái-napon a' Szent Lelket,
A' ki nyilván, meg-jelenti ti-néktek,
Az el-múlt dőlgoakat, és jövendőket;
Es mindeneket.

Mondván nékik: Midön vitettek,
Királyok, s' Fejedelmekhez mentek.
Akkor ne legyetek szorgalmatosok;
Miképpen, avagy mit kellyen szólnotok,
Mit kellyen szólnotok.

Mert ugyanazon Szent órában.
Az én Atyámtól szájakokban:
Adatik Szent Léleknek bölcsesége,
Kit meg-nem gyözhet Ember eszessége,
Ember eszessége.

Azért néki nagy lelki örömmel,
Adgyunk hálát vig énekkel.
Dicsirtessék a' dicső Szent Háromság,
Kinél vagyon amaz örök boldogság,
Az örök boldogság.

Amen.

*(Kájoni János: Cationale catholicum
című énekeskönyvéből, 1676)*

Egy családregény közepe

Interjú a Fülöp-Tátrai családdal

2. rész

Zsuzsa, Attila, hogy álltok a hegedüléssel? Tátrai nagyapátok nem akarta, hogy az ő hivatását folytassátok?

FA: Mindhárman tanultunk hegedülni és zongorázni. Édesapám néha tanítgat énekelni, de talán már elég operaénekes van a családban. Annak idején nagyapánk is foglalkozott velünk. Rendszeresen jártunk operába és hangversenyekre, mégsem lettünk muzsikuskok. Nagyapánk szigorú kritikus volt, nem kertelt, mindig mindenkinek megmondta, amit gondolt. Féltett bennünket ettől a nehéz, tehetséget, szorgalmat, kitartást igénylő pályától. Ami a zenélésből megmaradt: néha leülök a nagyapámtól örökölt öreg Bösendorfer-zongorához, és van egy szaxofonom is, amelyből megpróbálok néhány hangot előcsalogatni.

Zsuzsa, hogy alakult a te kapcsolatod a zenével? Hiszen te énekesként édesapád nyomdokaiba léptél.

FZS: Én is tanultam hegedülni, zongoráztam is egy rövid ideig, de a hegedülés jobban vonzott. Nagyapa sokszor segített a gyakorlásban, nagy reménységet látott bennem, de nem voltam elég szorgalmas, márpedig a hegedülés teljes embert kíván: napi 4-5 óra gyakorlás a minimum. Sokáig nehezelt rám, amiért abbahagytam a hangszeres muzsikálást, később viszont minden énekvizsgámon ott volt, sőt az első konzervatóriumi felvételen is ott izgult az ajtóban. Bátoritása, hite bennem nagy erőt adott. Utolsó közös zeneakadémiai koncertünkön kéz a kézben léptünk a színpadra. Nehéz volt utána megszólalnom...

Visszatérve a kezdetekre: én mindig énekelni szerettem volna, állítólag előbb énekeltem, mint beszéltem. Apa ugyan fel-felvetette, hogy Raskó Magdához járhatnék énekórákra, de hiába nyúztam-kértem, csak nem hívta fel telefonon, ezért kénytelen voltam magam kézbe venni a dolgot. Kikerestem a telefonkönyvből Raskó Magda számát, felhívtam: én vagyok Fülöp Attila lánya, szeretnék nála tanulni. A szüleim féltettek, mert elég kicsi hangom volt, s azt gondolták, emiatt nem sikerül majd szólistaként a pályára kerülnöm, s ez nagy csalódást fog okozni. Mindenképpen azt akarták, hogy valami más szakot is keressek, mondjuk a bölcsészkaron, valami olyasmit, ahová magyarból és történelemből kell felvételizni, mert ezek voltak az én erős tárgyai a gimnáziumban.

1987-ben érettségiztem az Árpád Gimnáziumban, s jelentkeztem a bölcsészkarra, de aztán mégis a zenénél kötöttem ki. Felvételt nyertem a konzervatóriumba, azaz a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába. Életem talán legszebb éve volt ez. Igen erős osztály volt a miénk: tizenhármunkból szinte mindenki a pályán maradt. Egy év után

Tátrai Vilmos

azonban úgy éreztem, tovább kell lépnem, s felvételiztem a Zeneakadémiára. Fábri Edit néni osztályába kerültem, majd másodévben átjelentkeztem Andor Évához. Ő nagyszerű szoprán énekesnő, apának is többször volt partnere. Négy évig jártam hozzá ének szakra, megszereztem az énekművész-tanári diplomát, majd jelentkeztem az opera szakra, s ez még két évet jelentett Andor Évánál. Olyan nagyszerű tanárim voltak még, mint Békés András rendező, Medveczky Ádám karmester. Az utóbbi években pedig Pászthy Júliához járok, mert az énektanulást sohasem lehet abbahagyni... Az Erkel Színházban diplomáztam két kedvencemmel, Csajkovszkij Anyegin című művének Tatjánájával és Mozart Don Giovannijának Donna Elvirájával. Ezt a két szerepet azóta az Operában is elénekeltem.

Édesapád támogatott a pályádon?

Hát ez nehéz kérdés. Nem könnyű színpadra kerülni, s míg apa vezetőként dolgozott az Operában, soha nem akart szólni az érdekeemben. Kemény kritikusok a szüleim, mamának is nagyon jó füle van, és minden előadásomon ott izgulnak értem. Viszonylag sokat énekelek, főszerepeket is, de sokan vagyunk a színházban. Sok a tehetséges énekes, ezért nem könnyű az itthoni helyzet. Sokat énekeltem idáig külföldön is: hét évig szinte folyamatosan úton voltam. Rendszeresen utaztam németországi, svédországi turnéokra, ahol legalább 150-szer énekeltem Mozart operájában, a Varázsfuvolában a női főszerepet, Paminát. Legutóbbi külföldi szerepléseim a múlt nyáron voltak a festői környezetben lévő ausztriai Gars am Kamp szabadtéri színpadán, ahol Donna Elvira szerepében léptem fel nyolc alkalommal.

Éppen ma tudtam meg, hogy megkaptam Sosztakovics Kisvárosi Lady Machbethjének címszerepét. A darab fantasztikus, nagyon nehéz, nagy szerep, nagy megmérettetés egy új, drámaibb szerepkörben. A hangom egyébként igen sokat változott az elmúlt években. Annak idején lírai szopránként kerültem az Operába, de mindig benne volt a drámaibb attitűd, ami kislányom születése óta és

az évek múltával egyre inkább hallható, nem véletlen tehát ez az új szerepkör.

Nem panaszkodhatom, mert eddig is sok szép feladatomból volt, énekeltem Mozart: Figaro házassága Susannáját, Grófnéját; Leoncavallo: Bajazzók című operájából Neddát; Musettát Puccini: Bohéméletéből, a Carmenből Michaelát – hogy csak a legkedvesebbeket említsem. De azért vannak még vágyaim: a Pikk Dáma Lizája, Desdemona az Otellóból, Cso-cso-szán a Pillangókisasszonyból vagy Tosca.

Mozart egyébként az egyik kedvencem, apának és nagyapának is ő volt a „zeneszerzője”. Donna Elvira szerepét nagyon szeretem. A kislányomat vártam, az ötödik hónapban voltam a premier idején. Izgalmas volt így énekelni, és azt hiszem, Dóri már akkor nagyon élvezte ezt a zenét. Most két éves a kislányunk, és a Don Giovanni az egyik kedvenc operája. Talán nem véletlen, hiszen állítólag a gyerekek már az anyaméhben hallanak mindent, és később emlékeznek is rá.

Hogy tudod összeegyeztetni az anyai szerepet az énekléssel?

Nem könnyű, de Andris és szüleim sokat segítenek. Persze szerencsés vagyok: férjem, Gál András, aki festőművész, és én is sokat vagyunk otthon, így a gyerekekkel sok időt tudunk együtt tölteni. András rajzol, festeget vele, én énekelek, zongorázni tanítom, persze ha nem akarnánk, akkor is ragadna rá minden, ami művészet. 12 évi házasság után született Dóri. Addig sok víz lefolyt a Dunán, bejártuk ketten a világot. Andris majdnem minden utamra elkísért, és én is ott voltam minden ösztöndíjas kiküldetésén. Éltük a fiatalok zajos életét, de gyereket mindig szeretünk volna...

Dóri születése után visszaköltöztünk Új-Lipót városba, ahol nagyapáék laktak. Haláluk után évekig kerültem a Wallenberg utcát, nehéz volt megszokni, hogy már nincs kihez felmenni... Mégis, pár év múlva, kislányom születése előtt visszahúzott a szívem erre a környékre.

Húgom, a keresztmama is nagy szeretettel veszi körül Dórikát. Andris nem mert bejönni a szülésre, Juditka bátrabb volt: 23 évesen ott állt mellettem a műtőben, ő kapta kézbe először a babát...

Ő jóval fiatalabb nálatok, ugye?

Igen. Mi Attilával nagyon kis korkülönbséggel születtünk, alig két év van köztünk, Judit nálam 13, az öcsémnél pedig 11 évvel fiatalabb. Neki nagyapáékkal is egészen más kapcsolata volt, mint nekünk, idősebbeknek. Mi gyerekkorunkban szinte az egész napot Tátrai nagyapáéknál töltöttük, oda mentünk haza az óvodából, iskolából, ott tanultunk, játszottunk, sőt mi a férjemmel, míg nem lett saját lakásunk, laktunk is náluk. Ez az ő életéből kimaradt, s mire felcseperedett, mire önállóan gondolkodni kezdett, ők már meghaltak.

Judit nagyon gyakorlatias, eltökélt ember, mindig kitűnő tanuló volt, s valami egészen erős bizonyítási kényszer és kötelességtudás él benne. Annak idején, gyerekkorában, ha hazajött az iskolából, addig nem is evett, míg a leckéjével el nem készült. Természetesen ő is tanult hegedülni és zongoráz-

ni, ráadásul a Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskolába járt a Marcibányi térre, mert időközben Óbudáról a Rózsadombra költözött a család. Judit tavaly fejezte be a közgazdasági egyetemet, de már elsőéves korától keményen dolgozik. Az egész úgy indult, hogy egyetemi előkészítőre járt, majd elsőéves korában megkereste annak vezetőjét, hogy bizonyos dolgokat másképpen kellene csinálniuk, s szívesen adna ötleteket. Fel is ajánlották neki, hogy az egyetem mellett vállaljon náluk állást. Miután megszűnt a felvételi rendszer, most ugyanitt az érettségi tanfolyamokat szervező DFT Budapest igazgatója. Emellett még egy felnőttképzéssel, továbbképzéssel, brüsszeli tanulmányutak szervezésével foglalkozó kft. ügyvezető igazgatója. Reggeltől estig dolgozik, és fantasztikusan eredményes a munkáiban, ugyanakkor elképesztő szeretet, adni vágyás és energia van benne. Valóban mindenben számítani lehet rá.

Attila, te Fülöp nagyapád hivatását választottad. Hogy lettél lelkész?

FA: Én a gimnázium után orvos akartam lenni, felvételiztem az orvosi egyetemre, egy pont híján sikertelenül. Eltökéltem munkát kerestem az egészségügyben, hogy tűzközelben legyek. Először unokanagyapám mellett inaskodtam néhány hónapig az érsebészetben. Ezt követően a SOTE képzési kutatócsoportjában dolgoztam, ahol az egyetemi jegyzetek számítógépes szedését készítettük el. Sajnos ezen a területen nem kerültem közel a művészi tipográfiához – hiszen az egyetemi jegyzetek igénytelenségükkel tüntettek –, de az alapvető tördelési szabályokat itt tanultam meg. Az egyéves „munkaterápia” segített abban, hogy átgondoljam jövőbeni terveimet, s abban az esztendőben két helyre adtam be a jelentkezési lapomat, második helyen az Evangélikus Teológia Akadémiát jelöltem meg. A mai napig úgy gondolom, hogy a test és a lélek szoros összefüggésben vannak, az egyik felelős a

Fülöp Attila és Tátrai Zsuzsanna esküvője az óbudai templomban. Az eskető lelkész: Fülöp Dezső

másikért. Érdeklődésem három irányba vonzott, az orvostudomány, a pszichológia és a teológia felé. Fiatal fejjel úgy gondoltam, az élet hosszú, mindegy melyikkel kezdem a sort. Tanulmányaimat így folytattam a teológián, amelyet épp a rendszerváltás évében kezdtem.

Néhány dologban úttörő lett az évfolyamunk: mi voltuk az első rendszerváltó osztály, s mi avattuk a teológia új épületét. A korábbi évtizedek létszámához képest mamutévfolyam volt a miénk, ráadásul a társaságnak több mint a fele lány – amit mi nem bántunk.

Ezek az évek valóban érdekesek, izgalmasak voltak: szinte kivétel nélkül minden professzor igyekezett magyarázni-megmagyarázni az előző évtizedeket, a Kádár-rendszerben betöltött szerepét, mindegyikük valamiféle önvallomást végzett. Ez a magyarázó-védekező magatartás indukálta azt a hallgatói kérdőívet, amelyen a tanárok munkájának színvonalát lehetett pontszámokkal értékelni. Ma már az alapítványi iskolákban ettől függ egy előadó további működése, de akkor ezt professzoraink nyílt támadásnak tekintették, holott csak a véleménynyilvánítás szabadságával éltünk. Jóllehet a hallgatók 98 százaléka aláírta ezt az ívet, azokat, akik aktívan közreműködtek ebben a „zendülésben”, mind valamilyen retorzióban részesítették. Bartha Pistit például, aki éhségstrájkot folytatott a rektor ellen, és egy sátorban aludt a kertben, eltanácsolták a teológiáról, csak egy év múlva jöhetett vissza. Többeket megváltak a vizsgán vagy szigorlaton, aki meg éppen házassági engedélyért folyamodott, annak nem engedélyezték a házasságkötését. Mi óbudaiak, Gálos Ildikó, Bácskai Karcsi meg én is aláírtuk ezt a papírt, ezt Nagy István, akkor óbudai lelkész, igen zokon vette, mondván, hátha támadtuk.

Nagy István a Lelkipásztor főszerkesztője volt, vejének Frankó Mátyásnak segédkeztem a lap szerkesztésében. Ebben időszakban a lapot a teológián nyomták. Később más teológiai-egyházi kiadványokat is készítettünk, többek között a Deák téri és az óbudai gyülekezet újságait. Régi barátommal, aki nagyobb tapasztalattal rendelkezett a reklám területén, és későbbi feleségemmel, Csillával elhatároztuk, hogy saját reklámcéget alapítunk Creaprint néven.

Lelkészsavatás után: ifj. Fülöp Attila és családja

Mikor történt ez?

Még a teológia hallgatója voltam, 1991-ben. Ettől kezdve nagyon sok teológiai kiadványban dolgoztunk, és mindenki hozta a saját kapcsolatait is, ennek köszönhetően pár éven belül multinacionális cégek reklámkampányaiban dolgoztunk mint tervezők vagy mint kivitelezők. A kilencvenes évek elején számos cég jött Magyarországra, s mindegyik nagyobb piaci részesedést szeretett volna elérni, vagy ha megszerezte azt, akkor stabilizálni akarta, így hallatlanul magas reklámköltséggel gazdálkodtak. Ez az időszak számunkra is jelentős sikereket hozott. A kampányok mellett kevesebb időm jutott az egyházi munkákra. Azonban kedvező fordulatként kedvenc tanárom, Hafenscher Károly professzor meghívott a Lelkipásztor tördelési feladatára. A szerkesztést később Szabóné Mátrai Mariann vette át. Ők voltak, akik új lendületet adtak a lapnak. Korábban sima ofszetpapíron, színes borító nélkül, meglehetősen igénytelen külsővel jelent meg a lap, a ma is látható, általunk tervezett külsővel aztán öt éven át mi nyomtattuk a lapot. Ezt a munkát, bár sok időt elvett tőlem, őszinte lelkesedéssel végeztem. A sok munka és – hogy őszinte legyek – sajátos időérzésem miatt előfordult, hogy nem tudtam tartani a határidőt, így közös megegyezéssel ez a munkakapcsolat megszakadt, de örülök, hogy a változtatásnak részese lehettem.

És mindezt autodidaktaként?

Eleinte igen, de kétségtelenül a gyakorlat volt a legjobb iskola. Később tipográfiát, jogot és közgazdaságtant hallgattam másoddiplomás képzés keretében. A cégen belül is elsősorban a szervezés, kapcsolattartás volt a feladatom, ma is ebben tartom magam a legjobbnak.

Közben végeztél a teológián. Nem gondoltál arra, hogy a lelkészi pályát válaszd?

Annak ellenére, hogy az üzleti életben tevékenykedtem, nem fordult még meg a fejemben, hogy letertem volna a pályáról. Nem voltam és nem vagyok parókus lelkész. Számomra a lelkészi munkának számos területe van, és mindig is komolyan érdekelt a teológia, az egyházak szerepe hétköznapi életünkben, akár a kultúrában, akár a politikában. Az egyházban való szerepvállalás vagy megmérettetés szerintem nagyon sokrétű lehet, nem vagyunk egyformák, nem azonosak a talentumaink, nem értem, miért kellene a lehetőségeinknek azonosaknak lenniük. Fontosabb, hogy mindenki jól világítson a saját helyén. Inkább úgy fogalmaznék, hogy az egyházban még nem kaptam lehetőséget, nem találtam meg a helyemet. De keresem.

Visszakanyarodva a kérdéshez, 1994-ben fejeztem be a teológiát, a következő év januárjában avattak lelkésszé. Szebik püspök megkérdezte, mik a terveim, s annak ellenére, hogy tudott saját vállalkozásomról, Somlószőlőszre akart helyezni. Lehet, hogy egyfajta szakítópróbának gondolta ajánlatát, lemérni eltökéltségemet a lelkészi hivatás iránt, – nem tudom, a mai napig nem beszélünk erről. Végül szárazkáplánként helyezkedtem el, fizetést a szolgálatokért nem fogadtam el sem akkor sem, sem

Három gyerek – három unoka

most. Óbudán, nagypám egykori gyülekezetében Bálint László esperes mellett segédlelkészkedtem. Havonta egy-egy alkalommal szolgáltam. Bálint Laci hirtelen és korai halála után azonban sajnos feszültté vált a család viszonya a gyülekezet lelkészével. Az óbudai gyülekezetben betöltött pozícióm nem változott, hivatalosan kiküldött segédlelkész voltam, ennek ellenére Óbudán jöttek-mentek a segédlelkészek. Senki nem szólt semmit, sem a presbitérium, sem a lelkész nem közölte, mi szándéka velem, valójában így adták tudtomra, hogy nem tartanak igényt a szolgálataimra. Azt nem állítom, hogy jólesett, de tudomásul vettem. Azt azonban már nem hagyhattuk szó nélkül, hogy idős Fülöp nagymamám annak ellenére ki akarták költöztetni a parókiáról, hogy megállapodása volt a gyülekezettel: haláláig bent lakhat a parókia épületében egy kis lakásban. Az eljárás ugyanaz volt, mint az én esetemben. Az akkori esperes közölte telefonon, hogy el kell hagynia az otthonát. Ez több volt, mint méltánytalanság....

Nem volt miért Óbudán maradnom, nem tartóztattak, szavak nélkül küldtek el, de ezzel nemcsak engem, hanem a szüleimet is, akik még több szalon kötődtek a gyülekezethez. Ők rengeteg emléket hordoznak magukban Óbudáról, ennek nem lett volna szabad megtörténnie. Mindezek ellenére, ha hívnak, jó érzéssel megyek vissza alkalmanként szolgálni, mert továbbra is otthonomnak tekintem Óbudát.

Visszatérve az idő menetére: Donáth Lacit már régebben megismertem. Egy kávéház teraszán üldögélt és pipázott. Odamentem hozzá, ráköszöntem, ő pedig visszaköszönt: Erős vár a mi Istenünk... A családdal közösen aztán többször elmentünk Békásmegyere, hosszasan beszélgettünk. Békásmegyert befogadó gyülekezet, számítottak ránk, és maradtunk.

Hogyan alakult mindeközben a vállalkozásod sorsa?

Az igazi változást az ezredforduló hozta, megváltoztak a gazdasági feltételek, beszűkült a piac. Hiába volt minden próbálkozás a fennmaradásra, nem tudtuk tartani a nagy cégekkel a versenyt, sem az árak, sem a kitolt fizetési határidők tekintetében. Minden vállalatnál eljött a költségfelfaragás ideje, kemény árversenybe kényszerítették a beszállító cégeket. Lassan, de biztosan csúsztunk lefelé, a mi pozíciónkban akkor ez törvényszerű volt. De ahogyan mondani szokták: az nem is jó üzletember, aki legalább egyszer nem ment tönkre. Ennek alapján egy biztos, üzletembernek jó vagyok....

Mi a Plus-Kaisers egyik beszállítójaként dolgoztunk, a magyarországi hálózatot láttuk el reklámcacsókókkal. Az anyacég központosító és költségkímélő törekvései révén az európai hálózatot egy helyről akarták hordtáskával ellátni, így elveszítettük legnagyobb megrendelőnket. A korábban beruházott többmillió gépeket el kellett adni, a vállalkozást fel kellett számolni.

Valamikor ekkortájt tetted le a lelkészvizsgát is.

Igen, 2003-ban. Érthetően több kihasználatlan időm lett, de egyébként sem szeretem a befejezetlen dolgokat. Mindent felülírt azonban Máté fiam betegsége. Akkor már sem gazdasági stratégia, sem teológia, sem egyház nem számított, sokkal fontosabb volt az ő kezelése, egészsége, élete, mint bármi más. Mióta gyerekeim vannak, elsősorban apa vagyok. Nem szeretek rangsorolni, de előbb-utóbb eljön az idő, amikor az embernek fontossági sorrendbe kell rendeznie az élete dolgait. Sosem tudtam stratégiák szerint élni, de most kevés volt az életösztön. Túlélési stratégia kellett ahhoz, hogy túl tudjuk élni ezt a másfél évet. Ha nincsenek a szüleink, testvéreink, ha nincs családjunk, önerőből elsüllyedtünk volna, – hitben, érzelmileg és anyagiilag egyaránt. A család szeretete az, ami fenntartott minket, és az a hit, amellyel hittünk abban, hogy Isten annál is jobban szereti Mátét, mint ahogyan mi szeretjük a kisfiunkat.

Tudod, ha ilyen helyzetbe kerülsz, ha a gyereked átesik egy ilyen súlyos betegségen, átrendeződik az értékrended, megváltozik az életed. Egyszerre az lesz a legfontosabb, hogy a gyerekeiddel lehess a nap 24 órájában. Nem számít, hol laksz, ellennél egy putriban is, csak egészséges legyen a két gyereked. Ez a nagyon kemény időszak több mint egy évig tartott. Bennem tart a mai napig, mert ha Annára és Mátéra nézek, újra és újra elővesz a féltés, újra és újra meg kell küzdenem a hitemért.

Most tehát az útkeresés időszakában vagyok. Néha elgondolkodom, miért van az, hogy az emberek többsége azt hiszi, ha a másik nem kér valamiért ellenszolgáltatást, akkor azt bizonyára nem veszi komolyan, akkor az bizonyára nem sokat ér. Nem tudom, az egyház mennyiben számít rám. Én azonban szeretném megtalálni helyem, és 36 évesen már határozottabb elképzeléseim vannak a jövőmet illetően. Szeretnék a munkámban kiteljesedni, ugyanakkor szellemileg továbbra is szabad maradni.

Ittész Nóra

EVANGÉLIKUS EMLÉKEK A NYUGAT-DUNÁNTÚLON

SOPRON

Amíg a 16. században az ország nagyobb része protestáns volt, 1655-ben már csak négy főúri család vallotta magát annak. Az egységében és világpolitikai szervezetségében is ősi hagyományokra, valamint a vagyona támaszkodó katolicizmus – élén a jezsuitákkal – sikeresen magvalósította a restaurációt. A rekatolizált főúr elsősorban a protestáns prédikátorokat és lelkészeket távolította el birtokairól. Az 1670-es években – ausztriai mintára – Szelepcsényi esztergomi érsek Kollonits bécsújhelyi püspökkel együtt a szabad királyi és mezővárosokban megkezdte az egykori katolikus templomok visszafoglalását. Ezek az épületek még a reformáció tainak térhódítása idején megüresedve szinte önként adódtak protestáns istentiszteleti helyül. Amit 100 évvel korábban Ausztriában könnyen megtehettek, az most Magyarországon nagy nehézségekbe ütközött, mert itt a protestánsok nemcsak néhány évig, hanem 100-140 éven keresztül háborítatlanul birtokában voltak ezeknek a templomoknak. A protestantizmus több emberöltő alatt annyira áthatotta a többnyire német ajkú polgárságot, hogy az nem egyszer fegyverrel is ellenállt. Így például Pozsonyban a hívők – férfiak és nők egyaránt – heteken keresztül sikerrel őrizték templomukat. Kollonits csak úgy tudta elfoglalni azt, hogy a bécsújhelyi katonasággal behatolt a templomba, és az előkelő evangélikus polgárokat néhány hétre letartóztatta. Mindez megisméltódott és több-kevesebb felindulással járt még jó néhány más városban, köztük Sopronban is, amely később szinte mentsvára lett az evangélikusoknak.

Sopron műemlékekben leggazdagabb városunk. A dekoratív magánházak és értékes régi templomok korának felmérése alapján megállapítható, hogy már a középkorban is jómódú polgárság lakta. Azt már a történelmi adatok bizonyítják, hogy az ellenreformáció idején számos evangélikus polgár telepedett át ide Ausztriából, hogy hitét előnyösebb körülmények között, szabadabban gyakorolhassa. Legbeszédesebb példája ennek az Eggenberg-ház (Szent György utca 12.).

A Grazból Sopronba települt Eggenberg hercegnének – a Hohenzollern-házzal rokon brandenburgi örgőfi lányának – szabad volt soproni házában evangélikus istentiszteletet tartania, amikor ezt egyébként a városban megtiltották. E célból 1674-ben megvásárolta Resch

Erhard Ádám házát. Az egyemeletes sorház kosáríves kapuja felett ma is ott díszlik a brandenburgi választófejedelem címere. A tágas udvart három oldalról – az emeleten és a földszinten egyaránt – arkádok és folyosók övezik. Kint az udvaron ezek alatt tartózkodhattak

Az Eggenberg-ház arkádjai

Szent Mihály-templom

a hívek, védve az időjárás viszontagságaitól. A bécsi protestáns követek is Sopronba, a hercegné házába jártak istentiszteletre. A kapuval szemben az emeleti arkádsor közepén a mellvéden alakították ki a szép kőszószéket a Hohenzollern-címerrel. A hercegné halála után az evangélikus konvent örökölte az épületet, és a ház máig megőrizte 17. századi alakját.

Az első evangélikus gyülekezet Sopronban a gótikus Szent Mihály-templomban tartotta istentiszteleteit, kimutathatóan 1555-től 1673-ig, ekkor a rendkívüli pozsonyi törvényszék ítélete alapján vissza kellett adniuk a templomot a katolikus egyháznak. Újat kellett tehát építeniük, ezért megvásárolták az egykori Pék (Bäcker) utcában az azóta lebontott Schubert-házat, és udvarán felépítették az engedélyezett fatemplomot, amely azonban már 1677-ben leégett. Helyette még ugyanabban az évben egy másikat építettek, ezt 1722-ben bontották le, hogy helyére vegyes, kő- és faszervezetű templomot emeljenek. Az 1781-ig működő templomnak utcai bejárata előírás szerint nem volt, kitöltötte az egész udvart, de már karzattal rendelkezett, amelyet két sor faoszlop támasztott alá.

1781-ben II. József türelmi rendelete új lendületet adott a protestáns templomépítészetnek. A soproniak is lebontották udvarba szorított sötét templomukat, és egy új templom építésébe kezdtek. Hogy ezt nagyobbra építhessék, megvásárolták a lebontott templomot közrefogó két házat, ami azt is tanúsítja, hogy a soproni evangélikusoknak volt elég anyagi fedezetük méltóbb kialakítású templomot építésére, ha azt engedélyezik. Természetesen – figyelembe véve az engedély korlátozásait – ez a nagyobb, egy év alatt felhúzott új templom is sekrestye és torony nélkül épült. Az egyszerű, téglalap alaprajzú épületet négy-négy kőoszlop osztja három hajóra. Mivel minden dekoratív részletet kerülniük kellett, a belső térhatást olyan építészeti fogásokkal tették kellemesebbé, amelyek főleg szerkezeti jellegűek. Ilyen az ún. függőköpöléssel hat szakaszra osztott, lapos mennyezet, valamint az ívesen benyúló orgonakarzat. A templom hosszoldalán húzódnak a kétszintes karzatok, amelyeket az ablakok egymás fölötti két sora világít meg. A templom külseje is díszítés nélküli, csupán egyszerű építészeti elemekkel tagolt. Még a tető kialakításánál is ügyelni kellett az egyszerűsége, ezért a bejárat fölött oromfal helyett lekonyították a tetőt, vagyis az ferde síkban lenyúlik az ereszig. Ez a külső hatás megváltozott, amikor az előírások szigorának lazulá-

Liszt Ferenc Múzeum, evangélikus síremlékek

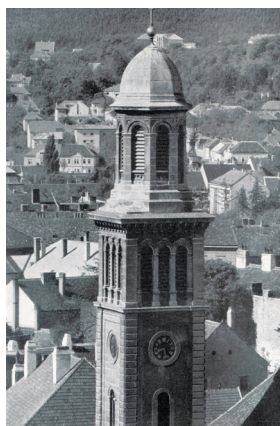

sával 1862-ben tornyot építhettek a templom keleti oldalának bejárata elé. Ez volt különben is a főhomlokzat, de a két hosszoldalon is van bejárat. Arról csak becsléseink lehetnek, hogy mennyi a templom befogadóképessége, de azt tudjuk, hogy felépülése idején 5873 evangélikus élt Sopronban.

Annak ellenére, hogy az előírt építési korlátozások szerint az evangélikusok templomai leginkább egy magtárra kellett emlékeztetniük, Sopronban sikerült a templomnak olyan külső és belső megjelenést adni, amely a csakhamar tért hódító klasszicizmusnak igen megfelelt, és amelyet a 20. század húszas éveiben kezdődő avantgarde funkcionalizmus szemléletén megérlelődve esztétikai szempontból ma már pozitívan is értékelni tudunk.

A soproni evangélikusok jó ízléséről, sőt művészi igényeiről templomuknál sokkal többet árul el sírkövek igényes kiképzése. „A soproni evangélikus lakosság a művészeteknek e különös területén találta meg az önkifejezés egyik lehetséges módját.” (Pusztai László) A szóban forgó sírkövek a magyar kőfaragó művészetben különálló, egyedi helyet foglalnak el. Mintegy 350 éven át, egészen a 19. század közepéig kísérhetjük nyomon alakulásukat, illetve konzervatív ragaszkodásukat egy megadott formához.

Előljáróban meg kell említeni, hogy a kőfaragás terén Sopron ősi hagyományokra támaszkodik. A művészi invención kívül ennek legfőbb indoka a környező bányák kitűnő kőanyaga volt, amelyet már a római korban

Az evangélikus templom tornya

felhasználtak. A helyi kőfaragók gazdag munkásságának bizonyítékai a soproni gótikus templomok, valamint a középkori és barokk házak díszes faragványai, amelyek egyben a lakosság jólétét is tükrözik. Egész kőfaragódinasztiák nőttek itt fel. Nem véletlen, hogy az 1945 után újjászerveződött műemléki intézmények kőszobrász-restaurátor műhelye is Sopronban volt. A műhely vezetője, Szakál Ernő és társai soproni kőfaragó családok sarjai voltak. Többek között nekik köszönhető a szép visegrádi kutak és Mátyás budai palotája vörösmárvány díszének restaurálása, sőt néha újrafaragása is.

Az evangélikus temetőt 1884-ben fel kellett számolni, hogy helyet adjanak a növekvő városnak. Felszámolására a város vezetősége harminc év türelmi időt adott, s a legnagyobb megértéssel fogadta, hogy a szép sírköveket meg kell menteni. Amikor 1905-ben a Szent Mihály-templom restaurálására került sor, kiderült, hogy körülötte a temetőfalban található a legrégebb evangélikus sírkövek, mivel ez volt az evangélikusok legelső temploma, amelyhez foglalással jutottak. A két temetőből összesen mintegy félszáz jó állapotú síremlék megmentéséről, védett helyen való méltó elhelyezéséről volt szó, amely az evangélikus egyház anyagi lehetőségeit meghaladta, ezért a Műemlékek Országos Bizottságához fordultak segítségért. Ezt az ügy érdekében példamutató összefogás követte az evangélikus egyház, Sopron városa, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, valamint a műemléki szakemberek (a Műemlékek Országos Bizottsága) részéről, amelynek eredményeképpen megvették a soproni

Lenk-villát múzeumi célokra. Ennek – a mai Liszt Ferenc Múzeumnak – falazott kerítésfalában helyezték el a sztélészerű sírlapokat, ahol azóta is láthatók.

Bár a 19. század végén minden soproni polgár tudott a művészi kvalitásukban is igen magas szintet képviselő evangélikus sírkövekről, leginkább mégis a történések érdeklődése fordult feléjük, mert e kövekre az elhunyt nevéen, születési és halálzási évszámán kívül sok más adatot is rávés-

tek, így a halott foglalkozását és különösebb érdemeit is. Ezek a nevek nem egyszer a városi levéltárban is megtalálhatók, így a sírkövek feliratai kiegészítik a város történetét.

Művészettörténeti és történelmi szempontból pedig azért jelentősek e kövek, mert a protestánsokra oly gyászos 1681. évi soproni országgyűlés után az evangélikusok művészi törekvése az egész országban lehangyatlott, kivéve Sopront, ahol ekkor indult virágzásnak a művészi kőfaragás a templomon kívül, ahol csak lehetséges, magánházakon és temetőkből.

A soproni síremlékek azonos felépítésük ellenére is különböznek részleteikben. Kompozíciójuk dekoratív keretbe foglalt epitáfiumból áll. Epitáfiumnak nevezik a templomok külső vagy belső falába és a templomot körülvevő temetőfalba illesztett síremlékeket, illetve azok feliratos mezőjét, amelyben az elhunyt érdemeit is méltatják. Miután a Szent Mihály-templomot a katolikusoknak visszaadták, a maguk részére az evangélikusok külön temetőt nyitottak. Ennek falából kellett megmenteni a legtöbb sírkövet. (Csak az egyszerűség kedvéért nevezük sírkőnek, de valójában sohasem ezekkel fedték vagy jelölték a sírokat.)

Stílusuk szerint díszítésük alapján késő reneszánsz jellegűek, gazdagon díszített architektonikus keretbe foglalva, amelyeken gyakori a gyümölcs- és virágmotívum. Az emléktábla néhány darabján a keret csavart oszlopból áll, rajta felfutó szőlővel, de vannak koponyával, homokórával díszítettek is, ugyancsak szép reneszánsz motívumok közé rejtve, valamint fűiri címerekkel ékesek. Bár az idő haladtával a sírköveken is mutatkozik változás, mintha a soproni evangélikusok ügyeltek volna arra, hogy jezsuiták által annyira kedvelt barokk stílusig sohasem tévelyegjenek el. Ebből ered látszólag konzervatív ragaszkodásuk a reneszánszhoz, ez azonban semmit sem von le a sírkövek művészi értékéből.

Evangélikus vándor, ha Sopronba tévedsz, a Liszt Ferenc Múzeum kertjében szánj egy-két elmélkedő percet egykori hittestvéreid emlékének!

Pamer Nóra

Irodalom:

Pusztai László: Evangélikus temetőművészet Sopronban a XVII–XVIII. században. In: Magyar Műemlékvédelem 1973–74 (évkönyv). Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977.

Winkler Gábor: A evangélikus templom helye Sopron építészetében. In: Művészet és felvilágosodás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.

Az evangélikus templom belső képe a karzatokkal

SZENTHÁROMSÁGI VASÁRNAPOK ISTENTISZTELETI REND

Békásmegyeren (Mező u. 12.):

Június 18., vasárnap, az összegyülekezés napja

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Takácsné

Kovácsné Zelma

12.00 órákor közös ebéd

14.00 órákor Szent Iván-éj délután – vidám gyülekezeti nyárköszöntő

16.00 órákor vecsernye, igét hirdet: Nánai László

Június 25., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Petri Gábor

Július 2., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Fülöp Attila

Július 9., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Donáth László

Július 16., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet:

Muntagné Bartucz Judit

Július 23., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Fülöp Attila

Július 30., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Gálos Ildikó

Augusztus 6., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Görög Tibor

Augusztus 13., vasárnap

10.00 órákor gospelzenés istentisztelet,

igét hirdet: Orosz Gábor Viktor

Augusztus 20., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Fülöp Attila

Augusztus 27., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Donáth László

Szeptember 3., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Vári Krisztina

Szeptember 10., vasárnap

10.00 órákor tanévnnyitó istentisztelet, igét hirdet:

Donáth László

Szeptember 17., vasárnap, az összegyülekezés napja

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Donáth László

12.00 órákor közös ebéd

14.00 órákor vendégünk Töröcsik Mari színművész

16.00 órákor vecsernye, igét hirdet:

Takácsné Kovácsné Zelma

Szeptember 24., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Fülöp Attila

Október 1., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Mártonffy Marcell

Október 8., vasárnap

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Donáth László

Október 15., vasárnap, az összegyülekezés napja

10.00 órákor istentisztelet, igét hirdet: Csepregi Zoltán

12.00 órákor közös ebéd

14.00 órákor IKON filmhét – vetítés és beszélgetés

17.00 órákor vecsernye, igét hirdet: Thurzó Frenkl Tibor

Az úrvacsorát a hónap 1. és 3. vasárnapján ünnepeljük.

Pilisvörösváron (református templom):

a hónap 2. és 4. vasárnapján 14.00 órákor

GYÜLEKEZETI KIRÁNDULÁS

BÁNKON

2006. SZEPTEMBER 22–24-ig,

péntek délutántól vasárnap délutánig

EMLÉK ÉS VARÁZSLAT

1956–2006

V. IKON FILMHÉT

2006. október 13–15-ig

BIBLIAÓRÁK

Jób könyve

Tanház Donáth László vezetésével
szeptember 13-án, szeptember 27-én, október 18-án, november 15-én, november 29-én és december 13-án, szerdán 17.00 órákor

Bibliodráma

Muntag Ildikó és Falvy Dóra irányításával
szeptember 23-án Bánkon,
október 21-én 16.00 órákor Békásmegyeren

Gyermekcatekézés

Naszályi Márta és Váradai László vezetésével
minden vasárnap 10.00 órákor

Szerzőink:

BODOR PÁL (Diurnus) újságíró

CSEPREGI ZOLTÁN filológus

DEÁK DANIEL egyetemi hallgató

DONÁTH LÁSZLÓ evangélikus lelkész

FÜLÖP ATTILA evangélikus lelkész

ITTZÉS NÓRA nyelvész

KORÁNYI ANDRÁS evangélikus lelkész, teológus

NÉMETH ZOLTÁN evangélikus lelkész

PAMER NÓRA régész, építészettörténész

PAPP OSZKÁR festőművész

SCHWEITZER JÓZSEF főrabbi

TÁTRAI VILMOS művészettörténész

TÁTRAI ZSUZSANNA néprajzkutató

E számunkban Rembrandt és Papp Oszkár grafikái láthatók.

HÉT HÁRS

A Csillaghegyi Evangélikus Egyházközség lapja

Felelős szerkesztő: Donáth László lelkész

Szerkesztők: Breuer Katalin felügyelő és Ittzés Nóra

A gyülekezet lelkészi munkatársai:

Fülöp Attila segédlelkész, Görög Tibor nyugdíjas lelkész,

Gálos Ildikó gyülekezeti munkatárs

Cím: 1038 Budapest, Mező u. 12.

Tel: 368-6118, fax: 240-3771, mobil: 06-20-3989-059

E-mail: breuer@axelero.hu

Tördelés: Hartai Krisztina

Nyomtatás: Wesley Kiadó

Adományokat az OTP 11703006 – 20058830 számlaszámra várunk.